Özgürlük için

Direniş

AYLIK DEVRİMCİ SANAT VE POLİTİKA DERGİSİ

Karşı koymazsak eğer
tehlikededir günlük ekmeğimiz
bacamızın tütmesi tehlikededir
evimiz, aşkımız, çocuğumuz
pencerede saksı
kitap sevgisi, insan sevgisi
tehlikededir.

ARİF DAMAR

Sayı 2 ARALIK 1975 5 Lira

Kapak fotoğrafları : Ali ÖZGENTÜRK

Özgürlük için
Direniş
AYLIK DEVRİMCİ SANAT VE POLİTİKA DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

1 — Faşist adımlara dikkat! 4
2 — Eşref Dehganî 5
3 — Arif Damar'dan şiirler 6-9
4 — Devrimci düşüncenin doğuşu gelişmesi ve Marksizm : Ali Eralp 10-13
5 — Soruşturma : T. Abacı, A. Ada, F. Baykurt, C. Çakır, A. Damar, M. Güven, R. Hakkı, İ. Soysal, Ş. Yurdatapan 14-19
6 — Şah Turna ile bir sohbet 20
7 — Fırtına Kuşu : Maksim Gorki 21
8 — Yöresellik — Bölgesellik — Ulusallık : Haşmet Zeybek . . . 22-24
9 — Öğretmen, örgütlenme ve toplum 25
10 — Devrimin yolu : Vsevolod Vişnevski 26-28
11 — Direniş (Zihni Turgay Anadol) 28
12 — Olaylar — Görüşler — Haberler 29-31
13 — Soruşturmanın devamı 32-34

DİRENİŞ — Aylık Dergisi — Sahibi ve Genel Yönetmeni : Ali Eralp Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : İrfan Demirkol — Teknik Sekreter : Turan Açıksöz — Yönetim Yeri : Divanyolu, Hoca Rüstem Sokağı 7/12 Cağaloğlu/İstanbul — **Abone Şartları :** Yıllık 50, altı aylık 30 TL. Yurt dışı iki katı — İlân şartları : Tam sayfa 1000, yarım sayfa 500, çeyrek sayfa 250 TL. — **Dağıtım : Anadolu ve İstanbul : İST. — DA, Ankara için : Ankara Dağıtım** — Dizgi ve baskı Murat Matbaacılık Kol. Şirketi — Kapak Baskısı : Deniz Matbaası — Mücellit : Hakan Mücellithanesi — **YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ** : Ali Eralp, P.K. 574 Aksaray/İstanbul.

FAŞİST ADIMLARA DİKKAT!

«Milliyetçi Cephe» iktidarı zor günler yaşamaktadır. Bir yandan onun sömürücü karakterinin yarattığı ekonomik bunalımlar, öte yandan halkımızın yükselen devrimci mücadelesi ve talepleri Cephe Hükümetini şaşkınlık içerisine düşürmüştür. MC İktidarı sıkıntıdadır...

Bu tür dönemleri devrimci, ilerici ve tüm demokratik güçler dikkatle izlemeli ve her zaman uyanık bulunmalıdırlar. Çünkü «çaresizlik çemberi» ile her geçen gün biraz daha sıkışan faşizm, giderek daha da saldırgan bir niteliğe bürünebilir. Nitekım 1971'lerde ekonomik çıkmazlar ve halkın gelişen devrimci mücadelesi karşısında bocalayan hâkim sınıflar faşist «12 Mart» dönemini başlatarak, özellikle işçi sınıfına, gençliğe ve öğretmenlere karşı azgın saldırılara girişmiş, binlerce aydını cezaevlerine kapatmışlardı.

Onlar bugün de aynı yolu izlemektedirler. Faşizme karşı yükselen sesleri ve güçleri dağıtıp, susturabilmek için zulüm ve baskı yöntemleriyle bir terör havası estirme çabasındadırlar. İşçilerin, gençlerin, miting meydanlarında toplanan halkın üzerine sürülen panzer zırhlıları, doğudaki milli zulüm, öğretmen kıyımları, kitap ve dergi toplatmalar, ilerici yayınları satan bâyilere yöneltilen bombalı, dinamitli saldırılar, bütün bunlar halkımızın yükselen devrimci mücadelesini durdurabilmek için uygulanan faşist sindirme yöntemleridir. Faşist mihraklar bu tür saldırılarla kitleler içerisinde ideolojik, politik ve örgütsel bir temel yaratma sevdasındadırlar. Bu amaca ulaşabilmek için de emperyalizmin, büyük burjuvazinin ve feodal zorbaların maddi imkânlarını kullanmaktadırlar. Dört bir yana uluyarak saldıran faşist sürülerinin bugün hangi kaynaklardan beslendiğini bilmeyen kalmamıştır artık.

Fakat bütün bu çabalar boşunadır. Çünkü «yarınlar, çökmekte olan ve can çekişen kapitalizmin değil, bütün emekçi halkın, bütün ilerici insanlığın olacaktır.» Yeter ki bütün devrimci ve demokrat unsurlar faşizme karşı bir araya gelerek, saflarını sıklaştırıp, güçlü birlikler oluşturabilsinler. Yeter ki bütün devrimci ve demokrat unsurlar faşizme karşı en etkili yöntem ve yollarla mücadele edebilsinler. Emperyalizm ve işbirlikçileri tarafından beslenen, korunan faşist sürülerine hak ettikleri cevabı halkımız işte o zaman en etkili bir biçimde verecektir.

Hâkim sınıflar —bazı çevrelerin ve yazarların yaymaya çalıştıkları gibi— her istedikleri şeyi, her istedikleri zamanda yapmaya «muktedir» olağanüstü güçler değildirler. Bütün devrimci ve demokrat unsurlar, siyasi partiler, işçi, köylü ve gençlik kuruluşları omuz omuza verip seslerini yükselttikleri sürece faşizmin hayalleri ve kanlı tasarıları kursağında kalacaktır. Bu nedenle, devrimci kadrolar kitleler içerisinde çalışarak, faşizmin ne olduğunu, gerçek yüzünü ve onun halk düşmanı özünü yığınlara kavratmak zorundadırlar. Çünkü faşizme karşı en etkili mücadele, geniş halk yığınlarını bilinçlendirip seferber etmekle gerçekleşebilir ancak. Faşizme karşı düzenlenen her kitle hareketi, meselâ bir grev, bir miting, bir boykot ve bu türden her çeşit direniş, kâğıt üzerine döktürülen en parlâk tasarılardan, saatlerce yapılan maşabaşı gevezeliklerinden bin katlı daha etkili bir yoldur. Dimitrof'un da belirttiği gibi «faşizme karşı kitleler halinde mücadele geliştirileceği yerde, genel olarak «faşizmin niteliği gibi kısır tartışmalarla» oyalanmak faşizmin yerleşmesine yardımcı olmaktan başka bir şey değildir. Faşizme karşı mücadele lâfta kalmamalı demokratik eylemlere dönüştürülmelidir.

Bugün Türkiye'li devrimcileri bekleyen en önemli görevlerden birisi, işçi-köylü ittifakına dayanan ve bütün ezilen kesimlerin katıldığı en geniş cepheyi faşizme karşı seferber etmektir. Bunun için de küçük burjuva rekabetçiliğine; devrimci, demokrat güçler arasındaki siyasi çiz-

gi ayrılıklarını kaba kuvvet kullanarak çözme yöntemlerine fırsat verilmemelidir. Faşistler karşısında «kedi» olup, devrimciler karşısında «kaplan» kesilen hot-zot'cu devrimciler, kahramanlıklarını nerede göstereceğini bilemeyen, yada bilmek istemeyen «yalancı pehlivan»lardır.

Faşizme karşı birleşik cephede müttefiklerimize karşı politikamız «hem dostluk hem mücadele» politikasıdır. Yığınlara karşı devrimci tavrımız ise, onların hatalı görüşlerini eleştirerek ikna etmek. onları eğitmek, meseleleri tartışmak olmalıdır.

Bütün devrimci, ilerici ve demokrat unsurları faşizme karşı «asgarî müşterekler» etrafında toparlanmaya, güçbirliğine çağırıyoruz.

YAŞASIN HALKIMIZIN DEMOKRASİ VE BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ!

KAHROLSUN FAŞİSTLER!

DİRENİŞ

Eşref Dehgani

1949'da Azerbeycan'da doğdu. Savak'ın elinde işkence altında can veren Behruz Dehgani'nin kız kardeşidir. Ağabeyi ve onun arkadaşları Samed Behrengi ve Kâzım Saadeti'nin ilgileriyle küçük yaşta bilgilenmeye başladı. Resmi okula devam ederken, bir yandan marksist eğitim gördü. Halk Kurtulduş Ordusu'nun (Çerikha-i Fedayi Halk) eylemlerine katıldı. Yakalanışında, ondan, karakol baskınlarının, ve birkaç halk düşmanı generalin halk mahkemesinde yargılanıp idam edilmesinin hesabı soruldu. Savak'ın işkencelerinden kimseyi ele vermeden geçti. On yıla hüküm giydi. Mahkumiyetinin ikinci yılında, mart 1973'de hapisaneden kaçtı. Mücadelesine, İran dışında devam etmektedir.

Vatanım İran
kan bulaşık körfezlerinden
etekleri kirletilmiş onurlu dağlarına kadar
zincir şakırtıları, köpek ulumaları duyulan
vatanım İran
İhtiyar sırtlanlar nasıl da
altın başaklı topraklarında
kan tarlası sürüyor
pınarlarının berrak suyunu nasıl da
pis bataklık ediyor.
Ey geleceğine baş koyduğum
vatanım İran
bil ki gecelerinin sessizliğini
kavga sesiyle
gecelerinin karanlığını
kavga kızıllığıyla
ve gecelerinin soğukluğunu
kavga ateşiyle
göğüsleyeceğim.

Çeviren: İldeniz KURTULAN

Le Monde

ARİF DAMAR

HİSSEN YOK BU AKŞAMDA SENİN

Hissen yok bu akşamda senin.
sen öğleden beri,
bu renk renk
bu çeşit çeşit söylenen şarkının
artık haricindesin.

Tankın gölgesi uzandı üstüne kadar
nerdeyse habersiz gün batacak.
Tamamen çekmiş göğsünden akan kanı
büyük ve mütehammil toprak.

Herşeyin ne kadar şikâyetsiz
saatin hâlâ işliyor bileğinde
onu akşamdan akşama kurardın
tabiî biraz sonra duracak.

Bugün günlerden cumartesi,
dün yazdığın mektup
ancak dört gün sonra eline değecek karının.
Senin orada eskisi gibi sesin işitilecek,
sesin teselli edecek
düşünür gibi gülecek
kısaca: Yaşayacaksın.
Çocuğun o akşam yazdığı cevapta
bahsedecek çiçek açtığından
bahçenizdeki ağaçların.

Güneş battı,
yıldızlar doğacak biraz sonra
şimdi karnın acıkmış olacaktı.
Çantanda tayının ve konserven var
cebinde, yemekten sonra içecek cıgaran;
düşman bozguna uğratıldı arkadaş
mısralarımda olsun uyan.

Ankara, ANT Dergisi Sayı: 4, 1 Mayıs, 1945

DAYANILMAZ

Gözlerini ölüm bürüdü onların
korkulu rüyalarla uyanıyorlar uykularından.

Günden güne daha cana yakın
günden güne daha yaşanacak hale gelsin diye
her gün daha sağlam
daha usta
daha kahraman ellerle onarılan yeryüzü
eskisinden dar geliyor onlara
eskisinden düşman

Ne günün ilk ışığı
ne balık sürülerinin ışıldaması suda
ne güneşe uzanan dal
ferahlık vermiyor içlerine.
Çalınan insan emeği yaşatmaz oldu

korkulu rüyalarla uyanarak uykularından
korkunç kararlar verdiler.

Karşı koymazsak eğer
tehlikededir günlük ekmeğimiz
bacamızın tütmesi tehlikededir
evimiz, aşkımız, çocuğumuz
pencerede saksı
kitap sevgisi, insan sevgisi
tehlikededir.

Gözlerini ölüm bürüdü onların
uyumak, uyanmak tehlikededir,
tehlikededir çiçek koklamak
bardakta su, ateşte yemek
bahçede güneş tehlikededir.

Tehlikededir gözbebeklerimiz
Adana'nın pamuğunu yabancılar işliyor
dokuma tezgâhları tehlikededir.
İzmir'in üzümü, fındığı Giresun'un
Samsun'un tütünü tehlikededir.
Kapanıyor fabrikalar birer birer
varımız yoğumuz tehlikededir.

Fakat korkunç kararlara ve tehlikelere aldırış
etmeden
boy atan başakların şarkısı devam eder
topraktan güneşe avaz avaz.
Çatlayan tohumdaki yaşamak arzusu
her zaman galip, her zaman hür,
dağlardan akan suyun sevinci
her zaman genç, delikanlı
kabına sığmaz...

Dayanılmaz
çocuğunu emziren ananın şefkatine
- yırtıcı, derin -
hilelere, ölümlere karşı gelir
memedeki çocuğun iştahı,
kudreti sonsuz,
dayanılmaz.

Ve sen gözbebeğim
sen erkek sesinle
«İşsiz kalmasın insanlar, öldürmeyelim birbiri-
mizi.» dersin
milyonların içinden
milyonlardan ve gün ışığından uzağa götürülür,
işkence görür,
hapis yatar,
sürgün edilirsin;
sevilecek şeyler değilse de bunlar

DAYANILIR...
Halbuki günden güne yaşanacak hale gelen
yeryüzünde
toprağın ve insanoğlunun ümitle yarattığı
herşey
çatlayan tohum, akan su,
ana şefkati, çocuk iştahı, insan tahammülü,
hayatı öven şiir,
kardeşliği söyleyen şarkı,
mücadele eden resim,
emekçinin yüreği, elleri, hasreti
harbe ve ölüme karşıdır
DAYANILMAZ...

1951 - Yeryüzü Dergisi

Arif Damar'ın
son yazdığı şiir

ÖLÜM YOK Kİ

Gözü arkada kalmaz devrimcinin
Bilir ki
Ölüm yok ki

Su
Sudur
Toprak topraktır işte
Zeytin ağacı zeytin verir
Kendi adı «Mehmet»tir
LENİN'in
Vladimir İlyiç Ulyanov
Gorki
«Acı» demektir
Su akar
Zeytin yeşil
LENİN ölümsüz

Yunus balıklarıdır geçen
Bir altından bir üstünden denizin
«— Yunuslar geçiyor...» der
Bekler
Bekleyişinden inanın ki
İçlerinden en dirisi delikanlısı
Sanki bir sevinç şarkısı
Gökkuşağına erişmek için
Sıçrar yükselir birden

Balkır güneşte
Döner
Sarı papatya bir çocuğun elindeki
Mavi fırıldak gibi
Ölüm yok ki

Düşer aklına düşümüz gerçeğimiz
Daha onaltısında
Daha eli
Bir kızın eline değmemişken
— Bir kızın eline değer gibi —
Sevişmenin yetkinliğini bilmezken daha
Gördüğü
Katıldığı düş
Öncesizden sonrasıza yürürken adım adım
O en önümüzde giden
Boyuna kanımızla boyadığımız bayrak
Yere düşürmediğimiz o
O gelen yaklaşan gelecek
O bilinç, o inanç o gerçek
O hani ilk adımımızdaki
Ölüm yok ki

Yaprak ölür daldan düşünce
Balık sudan çıkınca
O ölmez
Ölmez o
Düşünden caymadıkça

Serçeler yağmurda der ki
Ölüm yok ki
Ölüm yok ki

Mustafa Suphi yoldaş
Bugün aramızdaki
Ölüm yok ki

Katı karanlık
Ölümün cam kırığı sessizliğinde
Çıt çıkmıyor
Yel esmiyormuş
İpte boylu boyunca dikiliyor
Tan yerine doğru
Ağır ağır dönüyormuş yiğit
Şafak söktü sökecek
Kıyıcıların
Can-kıyıcılarının
Omuzları elleri silâhları

Korkunun
Korkulu denizinde yüzerken bitkin
Çıt yokken
Birdenbire bir Pat Pat Pat sesi
Baskın mı verdi yoksa memleket emekçisi
Kanları donmuş
Bet beniz uçuk
Boyunsuz başlarını çevirmişler sesin geldiği yana

Göndöndüler gibi değil
Kargalar gibi karga-kargalar
Meğer bir güvercinden geliyormuş bu ses bu isyan
Utanmışlar bu kez de korkularından
«Ateş...» demiş paslı bir ses «Yaylım ateş...»
Güvercini kodunsa bul
Boşuna delik deşik olmuş duvar
Gün açmadan indirilmiş ipteki bayrak

Bunlar da
Bu yüreksiz
Kanı soğuk hayvanlar da
Birer bebek olarak geldiler ilkin
Oğullu kızlıdır kimi de belki
Bilmezler ki
İlk ışığı selâmladı güvercin
Kanadına değen ilk ışığı
Ölüm yok ki
Grevde
Yürüyüşte
Kavgada
Şiirde şarkıda kanda
Dökülen kanda
Kimler yok ki
Ölüm yok ki

Gözü arkada kalmaz devrimcinin
Bilir ki
LENİN
Şeyh Bedrettin
Şefik Hüsnü Reşat Fuat
Bencilliğe hoyratlığa körlüğe inat
Sürdürülen savaş
Önde yürüyen öncü
Onlarsız olamaz ki
Ölüm yok ki

Boyun eğmemiş dayatmışsak
Elden ele geçmişse bayrağımız

Değeri biçilemez bir nice yiğit
Ölüm yadsıdı ondan
Ölümü hiçe sayıp
Ölüme meydan
Okuduklarından

Ben belledim
Ben derim ki
Ölüm yok ki
Ölüm yok ki

Çiçekler kokusunu göndermez olur
Başucumuzdaki çiçekler
Su bardağına uzanamaz artık elimiz
Sevdiklerimizin yüzünü seçemez
Son soluğumuz tükenirken
Birden
Sıçrar yükselir balkır güneşte
O delikanlı yunus
Masmavi fırıldaklar döner
Papatyadan çocukların elinde
Gündöndüler çevirir
Yüzlerini yüzümüze
Açılır pencereler kapılar
Bir güvercin gelir konar
Konar uçar
Uçar konar
Kanadı kırık
Kanadında aydınlık
Dallar suya eğilir
Hep bir ağızdan der ki
ÖLÜM YOK Kİ
ÖLÜM YOK Kİ

Bütün sevdiklerimiz
Gidenimiz kalanımız
Oğul kız
Ölüme meydan
Okuyan
Bir nice yiğit
O eski şarkımıza katılır
«Uyan artık uykundan...»
Diye başlayan
Bir «UZUN YÜRÜYÜŞ'e çıkarız
Gökkuşağını geçerken

«Sancağımız KAZOVA'ya dikilir.»
1975

Devrimci düşüncenin doğuşu, gelişmesi ve Marksizm

ALİ ERALP

Başlangıçta, tabiatın erişilmez gücü ve büyüklüğü karşında korku duyan ilk insan, hayvanlarınkine benzer davranışlar gösteriyordu.. O sıralarda insan düşüncesi **«doğa hakkında edinilmiş hayvanî bir bilinçten»** başka bir şey değildi ve **«insanı koyundan ayıran biricik gerçek, insanda içgüdünün yerini bilincin alması, ya da içgüdünün bilinçli bir içgüdü olmasıydı.»** (Alman İdeolojisi, K. Marks, F. Engels)

Zamanla, ellerin ve beynin gelişerek daha mükemmel bir yapıya kavuşmasıyla insanoğlu, ihtiyaçlarını karşılayabilmek üzere bir takım âletler üretmeğe başladı. Bu arada nüfusun da giderek çoğalması ve bunun sonucunda insanların bir araya gelerek tabiata karşı ortak bir mücadele vermeleri, **«hayvanî bilincin»** yerini daha sosyal bir bilince bırakmasına sebep oldu.

Özel mülkiyetin ve sınıf ayrılıklarının bulunmadığı bu tür topluluklarda sosyal düşüncenin temelini, geleneksel âdetler ve dinî törenler oluşturuyordu. Bu düşünceler ortak sürdürülen bir hayatın ürünleriydi ve çatışmalardan uzaktı. Ne zaman ki toplumlar özgür yurttaşlarla köleler, patriçilerle plepler, yani yoksullarla zenginler şeklinde bölünmeğe başladı; işte o zaman, çeşitli zıt fikirler ve ideolojiler de tarih sahnesinde boy göstererek, birbirleriyle kıyasıya mücadele ettiler.

Daha başlangıçta insanlar iki kampa ayrılmışlardı: «Ruh-akıl, maddeden önce gelir, o her şeyin temeli ve yaratıcısıdır» diyenler **idealist kampı**; «madde, düşünce ve bilinçten önce gelir, o her şeyin temeli ve başlangıcıdır» diyerek, tabiatın ve maddenin önceliğini kabul edenler ise **materyalist kampı** meydana getirdiler. Ve o zamandan bu yana, materyalistlerle idealistler arasında başlayan bu sosyal çatışma, hızından hiç bir şey yitirmeden günümüze kadar varolageldi ve düşünce tarihine çok çeşitli, çok zengin fikir mirasları bıraktı.

Tarihte idealist gerici görüşlere ilk darbeyi vuran materyalist düşünce; Yunan, Çin, Hint gibi eskinin köleci toplumlarında ortaya çıktı. Bu ülkelerin filozofları bakışlarını tabiata çevirerek, olguları saf, çocuksu materyalist bir dille açıklamaya çalıştılar.

İlk Yunan filozoflarına göre tabiat; «toprak», «su», «hava» gibi üç temel unsurdan meydana geliyordu. Yunan felsefesinin kurucularından ve materyalizmin ilk habercilerinden sayılan Tales (M.Ö. 625-547) temel unsurun «su» olduğunu iddia ediyor ve her canlı varlığın ondan doğduğunu, onunla beslendiğini, tohumların ve filizlerin ancak nemli topraklarda hayat bulabileceğini söylüyordu. O, bu düşünceleriyle, maddelerin değişip başkalaşarak çeşitli durumlara girebileceğini; dünyanın bir takım düşsel fikirlerle ve doğaötesi etkenlerle yaratılmayıp, daha önce de varolduğunu saf, ilkel bir biçimde de olsa belirtmiş oluyordu. Böylece bilim ve teknik, efsanelerin ve düşlerin yerini alıyor, tarih çarkının ileriye doğru dönmesi biraz daha hızlandırılmış oluyordu.

M.Ö. 585-525 yıları arasında yaşayan Anaksimenes'e göre de ilk unsur «hava»ydı. Her şeyin kökeninde o vardı ve bütün varlıklar ondan türemişti. Yağmur, bulut, ateş, rüzgâr, havanın türlü biçimler almasıyla ortaya çıkmıştı.

Tales ve Anaksimenes'ten sonra dünyaya gelen Heraklit (M.Ö. 530-470) diyalektiğin ilk kurucusu ve materyalizmin en yüce temsilcisidir.

«Dünya, bir tanrı ya da bir insan tarafından yaratılmamıştır; o, sistemli olarak parlayan ve sistemli olarak sönen bir alev halindeydi ve öyle olarak da kalacaktır» diyen eski filozof Heraklit'in materyalist görüşünden sözederken, Lenin, «diyalektik materyalizmin esaslarının çok güzel bir tanımıdır bu» der.

Heraklit, aynı «ırmağa iki kere girmek mümkün değildir» ve «her şey akar» sözleriyle, tabiat olaylarının devamlı bir hareket ve değişme içerisinde olduğunu belirtir. O, ilk unsur olarak ne Tales'in «su»yunu, ne de Anaksimenes'in «hava»sını kabul eder. Ona göre ilk unsur «ateş»tir. **«Her şey ateşe dönüşür ve ateş her**

şeye değişir, nasıl ki mallar altınla, altın da mallarla değiştirilirse...»

Engels, «Anti-Dühring»te Heraklit hakkında şunları yazar:

«İlkel, çocuksu ama özünde doğru olan, bu dünyayı ele alış tarzı eski Yunan filozoflarınındır, ve onu ilk defa açık olarak ifade eden Heraklit olmuştur: Her şey hem vardır hem yoktur, çünkü her şey akıcıdır, her şey aralıksız olarak durmadan değişmekte, olmakta ve yokolmaktadır.»

M.Ö. 5. inci yüzyılda Yunanistan, bilimsel ve kültürel çalışmalarla, sınıfsal çatışmaların yoğunlaştığı bir döneme girer. Bir yanda köle isyanları ve sosyal mücadeleler bütün şiddetiyle devam ederken, öte yanda bilim ve kültür çağının en yüksek zirvesine ulaşır. Bu yüzyılın materyalistleri de yine kendilerinden önce gelen filozofların izinden yürüyerek, her çeşit safsataya ve idealizme karşı savaş açarlar. Bunların başında Demokrit ile Epikür gelir.

Demokrit (yaklaşık olarak M.Ö. 460-370) diğer materyalist filizoflar gibi, dünya olaylarını incelerken maddeye öncelik tanıdı ve çeşitli konuları içeren yirmiye yakın eser verdi.

Her alanda zengin tecrübe ve bilgiye sahip olan Demokrit, olayları, başı ve sonu olmayan sayısız atomlarla açıklamaya çalıştı. Bu teoriye göre bütün şeyler, hareket halinde olan ve çeşitli şekiller gösteren bölünemez, parçalanamaz atomlardan meydana gelmişti. Demokrit'in olguları izah tarzı basit ve mekanik olmakla birlikte, çağdaş atom anlayışına çok yaklaşmış, onun temelini teşkil etmişti.

Demokrit'in ortaya attığı «atom teorisini» Epikür (M.Ö. 341-270) devralarak, onu daha da geliştirdi. «Marks, Epikür'ü bu yönüyle Demokrit'e tercih etti. Çünkü Demokrit onun gözünde, her şeyi atomlara ve boşluğa indirgeyen, sadece tabiatçı-materyalist bir filozoftu. Oysa Epikür bu atomcu felsefeyi, bazı değişikliklerle, bir politika ve ahlâk teorisinin temeli yapmak arzusundaydı.» (Marks ve Bilim, J.D. Bernal)

Buraya kadar kısaca özetlemeğe çalıştığımız bu materyalist düşünce, bütün ilk çağ boyunca, bir avuç aristokrat köle sahibine ve onun ideolojisi durumunda bulunan çeşitli mistik ve idealist safsatalara karşı amansız bir mücadele vererek gelişti. Bu ideolojik mücadele, farklı toplum katlarının ve farklı sınıfların mücadelesiydi. İdealist filozoflar tutucu, gerici çevreleri ve dinî, mitolojik düşünceleri savunurken; materyalist filozoflar, geniş halk yığınlarının, bilimin ve tekniğin sözcülüğünü yaptılar.

İdealizmin temsilcilerinden olan Pisagor (M.Ö. 580-500) hayatını materyalist filozoflarla mücadele ederek geçirdi. Sisam'dan Güney İtalya'daki Kroton şehrine gelip yerleşerek, burada çevresine topladığı kişilerle, geniş halk yığınlarının menfaatlerine aykırı düşen ve onlara karşı mücadele veren dinî bir topluluk oluşturdu.

Pisagorcular olayları, her hangi bir temel unsura bağlayarak açıklama yoluna gitmediler; sayılara bir takım mistik ve tanrısal özellikler katarak, onları tabiat olaylarının çözümlenmesinde bir anahtar olarak kullandılar. Ayrıca Pisagorcular, ruhun ölümden sonra çeşitli bedenlere girerek, çeşitli kılıklar altında tekrar tekrar dünyaya döndüğüne de inanıyorlardı.

Yine aynı yüzyılda yaşayan Elea'li idealist Parmenid ile öğrencisi Zenon, materyalist filozofların ileri sürdüğü düşüncelere karşı çıkarak, hareketin ve değişmenin imkânsız olduğunu iddia ettiler.

«Bu düşünürlerin hemen hepsinin aristokratik kesimin aktif taraftarları ve destekleyicileri olmaları ve Elea'daki demokratik rejimin kuvvetle yıkılmasından yana bulunmaları çok dikkat çekici bir şeydir. Parmenid zengin ve nüfuzlu bir aileden gelmeydi ve şehrin kanunlarını yapan adam diye tanınırdı.»

Pisagor, Parmenid ve Zenon, dünyanın değişmez ve hareketsiz olduğunu savunarak; Tales, Anaksimandros ve Anaksimenes'in materyalist görüşleriyle mücadele etmişlerdi. Daha sonraları ise Sokrat, Eflâtun ve Aristo, Demokrit ile Epikür'ün materyalist görüşlerine karşı çıktılar.

Sokrat ve Eflâtun, kendilerinden önce gelen idealist filozofların öğretilerini daha da geliştirerek, sağcı düşünüşe katkılarda bulundular. Sokrat'a göre en büyük erdem, «kişinin kendi kendini tanımasıydı. Ancak, kendi kendini tanıyan, ölçülü ve bilgili, zihnî yetenekleri üstün kişiler yönetici» olabilirlerdi. Böylece bu görüşleriyle o, **«toplumu yüksek düşünceli, bir avuç üstün yaradılışlı insanlar yönetsin»** zihniyetine

yol açmış oluyordu.

Aristo ise bazı yönleriyle materyalizme, bazı yönleriyle de idealizme yaklaştı. O, Sokrat ve Eflâtun'dan devraldığı sağcı düşünüşe kendi görüşlerini de katarak, ortaya yepyeni bir fikir akımı çıkardı.

«Eflâtun'un ve Aristo'nun idealist görüşleri, ilk çağdan sonra, gitgide Demokrit'in ve Epikür'ünkilere üstün geldi. Eflâtun'un diyalektik dehası, parlak muhayyilesi, Attik'in balı gibi tatlı dili felsefesinin başarı kazanmasına yardım etti. Bu başarı özellikle Hıristiyanlığın gelişmeğe başlamasından ve Eflâtuncu idealizmin bazı tezlerini kendine mal etmesinden sonra kesinleşti. Materyalizm ise ilkel şekliyle yüzyıllar boyunca yerini bu dine bırakmak zorunda kaldı. Ve bu hal 16. ıncı yüzyıla, Rönesans çağına kadar sürdü...»

14. üncü ve 15. inci yüzyıllarda kapitalist ilişkiler hızla gelişiyor, bilim alanında yeni yeni buluşlar yapılıyordu. **«O zamana kadar bilim, kilisenin alçakgönüllü bir hizmetkârı olarak kalmıştı. Kilise bilimin, inanç tarafından ona çizilmiş olan sınırlardan dışarı çıkmasına izin vermemişti. Bundan ötürü de bilim, gerçek bir bilim olmak niteliğini kazanamamıştı. Sonunda bilim kiliseye başkaldırdı. Bilimsiz edemeyen burjuvazi de bu başkaldırışa katılmak zorunda kaldı.»** (Sosyalist Düşüncenin Gelişmesi, Engels)

Bu yeni gelişim her çeşit gerici, idealist ve dini görüşlere karşı bir mücadele döneminin açılmasını sağladı. Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de bir çok köylü hareketleri oldu. Luter ve Kalvin, feodal toplumun ideolojik temeline, yani Katolikliğe karşı savaş açtılar. Çünkü katoliklik genç burjuva sınıfının ihtiyaçlarına cevap vermiyordu artık. Din, daha yeni ve ileri biçimlere büründürülmek zorundaydı. Bu hareketin sonucunda «Protestanlık» doğdu. Luter'in Katolik kilisesine karşı açtığı savaşı Kalvin devralarak onu daha da mükemmelleştirdi ve o çağın burjuvazisinin hizmetine sundu.

Bu yeni anlayışa göre insanların kaderi çok önceden belirleniyordu. İnsanlar ancak yükselmek, varlıklı bir duruma gelebilmek için çaba harcadıkları zaman tanrının «sevgili kulları» arasına girebiliyorlardı. Bu nedenle zenginliğe giden her çeşit yol, ticarî oyunlar, dalavereler «mübah» sayılıyordu. Böylece **«Kalvin'in alınyazısı öğretisi belli bir gerçeği, yani rekabetin ticarî dünyasında, başarının insanın bilgisinden ve ustalığından değil de kontrolü dışında olan bir takım şartlardan doğması gerçeğini dinî bir şekilde dile getiriyordu.»** (Aynı eser, Engels)

Bu arada materyalist fikirler de İngiltere'de yeniden görülmeğe başlamış ve oradan da Fransa'ya sıçramıştı.

18. inci yüzyılda, her çeşit doğaüstü gerici kavramlara, ortaçağ kalıntılarına ve feodal düzene karşı şiddetli bir savaş açarak gelişen materyalizm, 1789 Fransız ihtilâlinin hazırlanmasında büyük rol oynadı. Bu devrimci atılımda bir çok düşünür ve bilim adamı önemli görevler yüklendiler, kitlelere yol gösterdiler, bazıları bu yüce kavgada canlarını verdi.

18. inci yüzyılda materyalizmin en kararlı savunucuları «Ansiklopedi»ciler oldu. Ansiklopedi eserinin ve Ansiklopedi hareketinin yöneticisi 1713-1784 yılları arasında yaşayan DİDEROT idi. Kollektif bir çalışmanın ürünü olan Ansiklopedi (L'encyclopédie), Helvetius, d'Holbach, Quesnay, La Matrie gibi düşünür ve bilim adamlarının çalışmaları sonucunda ortaya çıktı.

Bu eserde siyaseti, ekonomik alt yapının belirlediğine değinen Ansiklopediciler, bu görüşleriyle materyalist felsefenin temellerini atmış oluyorlardı. Onlara göre toplumlar, mutlu bir hayata doğru her zaman yöneltilebilinirdi; yeter ki insanlar bu uğurda bilinçli bir şekilde mücadele etsinler.

Böylece materyalizm, kapitalizmin gelişme halinde olduğu bir dönemde, Fransız devrimini gerçekleştirecek olan genç burjuvazinin ve geniş halk yığınlarının inancı haline geldi.

O sıralarda, 18. inci yüzyıl Fransız felsefesinin yanısıra «Modern Alman felsefesi» de gelişiyordu. Bu felsefenin temsilcisi ise **Hegel**'di.

Hegel, kendisinden önce gelen metafizikçi düşünürlerin yaptığı gibi, zamanını bir takım düşünce ve mantık oyunlarına dalarak geçirmedi. O, olayları birbirine bağlayan zincirleme hareketi keşfederek, onları tarihî gelişimleri içerisinde incelemeğe çalıştı. Hegel, «Mantık Bilgisi» adlı eserinde şunları söylüyordu:

«Gelişme, ancak zıtların çatışmasıyla mümkündür ve böylece, çelişmeyi aşarak yüksek bir kesime ulaşır. Fakat, nerede çelişmenin ya-

ni zıtlığın gelişme gücü yoksa, karşı durulan varlık veya şey bu çelişme yüzünden ölür.»

Adına «**diyalektik**» dediğimiz bu metoda göre, her şey, bütün tabiat ve tarih çelişkilerle doluydu ve devamlı bir değişim, devamlı bir hareket içerisindeydi. Bütün olaylar zıtlarını da beraberlerinde taşıyorlardı. Meselâ hayat ve ölüm, varlık ve yokluk, soğuk ve sıcak, emek ve sermaye v.b. gibi. Bu zıtlıklar doğa ve toplumdaki gelişmenin itici gücünü meydana getiriyordu. Zıtlıkların giderek çözüme kavuşması ise hayatı durmadan değiştirmekte, yenilemekteydi.

Ne var ki Alman filozofu Hegel, bütün bu olumlu yanlarına rağmen yine de «idealist» bir düşünürdü. Yani madde dünyasını fikrin bir yansıması olarak görüyordu. İlk unsur «fikir»di ona göre. Tabiat ve insan düşüncesi bu «mutlâk fikir»den ortaya çıkmıştı.

«Hegelcilik», Hegel'in ölümünden sonra da devam etti. «Sağ kanat Hegelciler», sistemin tutucu ,idealist yanını benimseyerek, kurulu düzeni ve hareketsizliği savunma yolunu tuttular. Buna karşılık «Sol Hegelciler», mücadelelerine esas olmak üzere diyalektik metodu aldılar. Zaten Hegel felsefesi de, sanayinin gelişmesi ve tabiat bilimindeki ilerlemeler yüzünden çağının gerisinde kalıyordu artık. Bu olgu, fikir alanında dinî inançlara karşı bir savaşın başlamasına sebep oldu. Neticede 1830-1840 döneminin sonlarına doğru «Genç Hegelciler» adı verilen bu sol kanat, radikal burjuvazinin temsilcisi olarak ortaya çıktı. «Genç Hegelciler»den olan **Strauss** ve daha sonraları **Brono Bauer,** Hıristiyanlığı eleştiri süzgecinden geçirerek, onun aksak ve uydurulmuş yanlarını gözler önüne serdiler.

Fakat bu düşünürler, bütün uğraşmalarına rağmen yine de idealizm çemberini kırmayı başaramadılar. Onlar yine de olayları fikirlere, ide'lere bağlayarak açıklama yolunu tuttular. Bütün kötülüklerin ve eşitsizliklerin kaynağını insan düşüncesinde aradılar. Zihinlere daha **«insanî bir bilinc»in** yerleşmesi için mücadele verdiler. Maddî şartları incelemek akıllarının köşesinden bile geçmedi. Onlar, hayatın ve tarihin temellerini oluşturan **«gerçek üretim üzerinde duracakları yerde, «saf ruh» alanında dolanıp durdular.»**

«Gerçi Hegel okulu dağılmıştı ama Hegel felsefesi, eleştirme yoluyla aşılmış değildi henüz. Bunu unutmamak gerek. Strauss ile Bauer, bu felsefeyi parçalamışlardı ve her biri eline geçirdiği parçayı ötekine karşı polemik yapmak için kullanıyordu.» (Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu, F. Engels)

O sıralarda Ludwig Feuerbach, «Hıristiyanlığın Özü» adlı eserini yayınladı. Bu eserle materyalist düşünce yeniden tarih sahnesine çıkıyor, yeni bir dönem başlıyordu.

Feuerbach, sosyal fikirleri ve sosyal düşünceyi madde dünyasının bir yansıması olarak gördü. O'na göre din, insanlar tarafından yaratılmıştı ve tabiat, insan düşüncesinin dışında, gerçek bir varlık olarak her zaman mevcuttu. Böylece, **«büyü bozulmuş, sistem kırılıp bir kenara atılmıştı.»** (Engels)

Fakat Feuerbach bütün bu materyalist görüşlerine rağmen yine de bazı yönleriyle idealist olarak kaldı. O'na göre insanlığın geçirdiği devirler, ancak dinî değişikliklerle birbirinden ayrılabilirdi.» Bu nedenle Feuerbach da idealist fikirleri, sosyal düşünce alanından bütünüyle sürüp çıkaramadı. Daha çok onu, materyalist bir temel üzerinde yeni biçimlere sokmak için çaba sarfetti.

Feuerbach'ı yanılgıya düşüren diğer bir nokta da insanı, tarih ve toplumdaki gerçek yerine oturtamasından doğuyordu. O'na göre insan, tabiatın bir ürünüydü ve insanlar arasındaki ilişkinin temeli de «sevgi, dostluk» gibi duygulara dayanıyordu. Bu nedenle, insanın kurtuluşu» ancak «evrensel bir sevgi»nin yeryüzüne hâkim olmasıyla gerçekleşebilirdi. Böylece Feuerbach insanı, ekonomik ve sosyal hayat şartlarından soyutlayarak ele aldı. İnsan düşüncesini, bu şartların bir ürünü olarak göremedi.

«Feuerbach, maddeci olduğu ölçüde, tarihi asla işin içine karıştırmamış ve tarihi işin içine karıştırdığı ölçüde ise maddeci olmamıştı. Onun felsefesinde tarih ve maddecilik birbirinden tamamen ayrı şeylerdi.» (Alman İdeolojisi, K. Marks - F. Engels)

Fakat şunu yine de belirtmek gerekir; Feuerbach, bütün bu idealist yanlarına rağmen temelde materyalistti ve bu materyalizm o dönemin şartlarına uygun düşüyordu. Feuerbach'cı görüşleri ve onun «soyut insanını» aşarak, yaşayan «gerçek insanlara» varma işini ise, daha sonraları, **Karl Marks** başaracaktı.

(İncelemenin son bölümü gelecek sayıda yayınlanacak.)

SORUŞTURMA

Direniş Dergisi olarak «sanat ve edebiyat üzerine bir soruşturma» düzenledik. Soruları, siyasî çizgi ayrımı gözetmeksizin, elimizde adresleri bulunan yazarlara ve sanatçılara gönderdik. Amacımız, bu konuda bir tartışma alanı açarak, sanat ve edebiyatın bugünkü durumunu, işlevini ve nasıl olması gerektiğini daha belirgin bir duruma getirmek. Bu nedenle, dergimizde yayınlanan soruşturma cevaplarına yöneltilecek eleştirilere de sayfalarımızda yer vereceğiz. Sorular, bütün okurlara, yazarlara ve sanatçılara açıktır, dileyen görüşlerini yazabilir. Direniş Dergisi bundan sonraki sayılarında da cevapları yayınlamaya devam edecektir.

Bu arada bir noktayı da açıklığa kavuşturmak isteriz. 2.nci sorumuzda yer alan «sanat ve edebiyatın kitlelere yön vermesi» deyimine, gönderilen bazı cevaplarda —haklı olarak— karşı çıkılmış ve bu görevin proletaryanın özörgütüne düştüğü belirtilmiştir. Elbette proletaryanın özörgütü yön verecektir kitlelere. Tartışılmaz bir gerçek bu. Biz, sanatın «kitlelere yön vermesini», sanat ve edebiyatın yasaları, görevi, işlevi çerçevesinde düşünerek 2.nci soruyu hazırlamıştık. Fakat yine de belirtelim ki, daha açık bir biçimde yöneltebilirdik soruyu, bu bizim kusurumuzdur.

SORULAR :

1 — Sanat ve edebiyatımız, geniş halk yığınları ile canlı ilişkiler kurabilmiş midir, kuramamışsa bunun sebebi sizce neler olabilir?

2 — Sanat ve edebiyatı, kitlelere yön veren ve onları egemen sınıflara karşı yüreklendiren etkili bir araç haline getirebilmek için nasıl bir yol izlemek gerekir? Bu konudaki düşüncelerinizi yazar mısınız?

DİRENİŞ

AHMET ADA

İlk soruyu cevaplayabilmek için kitlelerin içinde yaşadığı toplumu doğru çözümlemek gerekiyor. Ülkemiz yarı-sömürge, yarı-feodal bir yapıya sahip. Kapitalist-emperyalist sistem içinde geri bıraktırılmış bir ülke. Dolayısıyla bu toplumun ideolojik planda yansıması olan sanat ve edebiyat da geri bıraktırılmışlığın bütün çelişkilerini iç-içe yaşamaktadır. Bizim görevimiz, emperyalizmin kozmopolit kültürü ve gerici feodal kültürle mücadele etmek. Sloganımız ise «Sosyalist Gerçekçi» sanat ve edebiyat sloganı olmalıdır. Şimdi, hayatı bu doğrultuda militanca kavrayıp yansıtabilen, geniş halk kitlelerinin duygu ve düşüncelerinden eserlerinin kaynağını oluşturan bir kaç sanatçımızın dışında sanat ve edebiyatımızın neden kitlelerle canlı ilişkiler kuramadığını açıklamaya çalışayım : Sanat ve edebiyatımızın günümüzdeki manzarasına baktığımızda bir takım sapmalarla karşılaşırız. Emperyalizm, bir yandan kendi kozmopolit kültürünü, gerici feodal kültürle ittifak kurarak yerleştirirken, bir yandan da küçük burjuva yazarları pasifize edecek sapmalara itmektedir. Örnekse, popülist, hümanist ve kaçış edebiyatı böyle sapmalardandır. İşçi sınıfı düşüncesini iletmekle görevli sanatçıların geniş halk yığınlarıyla canlı ilişkiler kurabilmesi için başta emperyalizmin kozmopolit kültür ve sanatı, ge-

rici feodal kültür ve sanat olmak üzere, küçük burjuvazinin edilgen, yoz, idealist sapmalarını taşıyan sanat ve edebiyatıyla mücadele etmesi gerekir. Çünkü bunlar «Sosyalist Gerçekçi Sanat»ın baş düşmanı ve önündeki en büyük engellerdir.

«Sosyalist Gerçekçi» sanat ve edebiyatımızın gelişip serpilebilmesi, kitlelerle canlı ilişkiler kurabilmesi «özde» devrimci olmasına bağlı. Bunun yanısıra, kaynak olarak, devrimci sanatçıların önünde insanlığın tüm gelmiş geçmiş kültür mirası yeniden yararlanılıp yaratılmaya hazır. Devrimci sanatçılar, homojen olmayan yerli halk kültüründen de dikkatli bir seçmeyle yararlanmalıdırlar. Şabloncu bir tarzda değil, işçi sınıfı düşüncesi açısından yaratıcı bir tarzda tabii. Ayrıca geniş halk kitlelerine götürülecek sanat ve edebiyat eserleri, işçi-köylü kitlelerinin kültür düzeyini küçümseyip kaba slogan düzeyinde, şematik olmamalıdır. Eserlerde yansıyan hayat, derin, yoğun ve kitlelerin tarihin tekerleğeni ileriye götürebilecek düzeyde etkin, gerçekçi olmalıdır. Özetlersek, bu konuda Brecht'in önermeleri de dikkat çekici : Geniş yığınlarca anlaşılabilir, sade, yalın olmak. İşçi-köylü kitlelerinin anlatım biçimlerini benimseyip zenginleştirmek. Bu kitlelerin görüş açısını kabul edip, pekiştirmek ve düzeltmek. İşçi sınıfının en ilerici kesim olduğunu yansıtarak önderliği ele geçirmesine yardım etmek. Gerçekçilik konusunda : işçi sınıfının görüş açısından yazmak. Toplumu dural olarak değil, gelişme öğelerini vurguluyarak yansıtmak. Egemen olan bakış açısının burjuvazinin bakış açısı olduğunu göstermek.

«Sosyalist Gerçekçi» sanat ve edebiyatın konusunu sınırlandırmak sakat bir anlayıştır. Hayatın bütününü tarayan, insanlığın bütününe yönelik, insanın bireysel ve toplumsal yaşayışını bütünselliği içinde kavrayan bir sanat anlayışını pekiştirmek izlenecek yol olmalıdır. Burjuva edebiyatının idealize karekterlerini altetmek için hayatta karşılığını bulabilen somut karekterler yaratmak gereklidir. Devrimci sanatçıların önünde izlenmesi gereken sınırsız yollar, sınırsız bir hayat ufku vardır. Önemli olan hayatın bağrındaki devrimci «özü» verebilmektir.

———oOo———

Fotoğraf : İrfan DEMİRKOL

FAKİR BAYKURT

1. Sanat ve edebiyatımız geniş halk yığınları ile canlı ilişkiler kuramamıştır, ama geçmişe kıyasla bugünkü gelişmemizi de küçümsemeyelim.

Eskiden halkı ve sorunlarını konu alma bugünkü ölçüde değildi, zayıftı. Ayrıca sanatçıların halk yığınları ile canlı ilişki kurma istekleri azdı, bir tutukluk vardı. Bugün çok yönlü bir açılma karşısındayız. Şiire, roman ve hikâyeye, tiyatroya, sinemaya, hattâ resme, iyice girdi halk, hem de çok yönlü olarak. Sağlıklı ilişkilerin başlangıcı için bu gereklidir. İçinde kendini bulamayacağı, sorunlarını göremeyeceği sanata niçin baksın halk?

Dilde ve anlatımda da halkın kulak kabartacağı bir demokratlaşma var. Halk dili bütün gücü ve güzelliğiyle sanat yapıtlarının dili oldu.

Üstelik sanatlar devrimci bir işlev yüklenmeğe de başladılar.

Bütün bunların sonunda her sanatın sürümü arttı. Bu artışı sadece reklâm ya da benzeri kapitalist pompalamalara bağlamak yeterli olmaz. Eskiden bin, iki bin basan kitaplar bugün on bin basıyor, tükenip yeniden basılıyor. Nere gidiyor bunca kitap? Her halde büyük kentlerde, kentsoyluların elinde kalmıyor.

Tiyatro yeterince açılamadı belki, fakat sinemanın durumu iyidir kanımca. Hem de Yılmaz Güney gibi büyük ustalarını yetiştirerek...

2. Sanat ve edebiyatı kitlelere yön veren, onlar üzerinde uyandırıcı etkileri olan bir «araç» haline getirebilmenin yolunu şıppadak söylemek zor. Çünkü burada sanatı sadece «araç» hali-

ne düşürme olasılığı var. Sadece «araç» haline düşen her sanat etkisiz, işlevsiz kalır. Bunların halk için de bir yarar ve anlamı olamaz. Sanatın halka bütün estetik tamlığı ile sunulması gerekiyor. Dil halkın kullandığı gündelik dil olacak. Halkın yaşamı, sorunları ve özlemleri doğrultusunda verdiği savaşım konu olarak yapıtlara girecek. Halkın bilinçlenmesi, yapıtlara konu olarak girmiş, yaşamı ve sorunları üzerinde düşünmesiyle başlar ve gelişir. İnsanın toplumsal ve ruhsal durumlarını doğru olarak yansıtmak gerekir. Sadece yansıtmakla kalmayıp, halkı kendi durumu üstünde düşündürmek, yaşamın değiştirilmesi doğrultusunda tavır ve davranış sahibi kılmak da gerekli. Etkilemek, ama yüzeyden değil, derinden, çok derinden etkilemek...

Bir yandan da, sanatın halkla canlı ilişki kurmasına engel olan koşullarla, mesleksel dayanışma halinde savaşmak...

———oOo———

CEMİL ÇAKIR

1 — Sanat ve edebiyatımız, bilindiği gibi uzun bir zaman ikili bir yol izlemiştir. Sarayın istediği ve dalkavukların yaratıp yaşattığı saraya dönük sanat; halkın yaratıp yaşattığı halk sanatı.

Birincisi, halk yığınlarıyla canlı ilişkiler kurmak şöyle dursun, onun semtine bile uğramamış, halkı bir motif olarak bile çalışma alanına sokmamıştır. Özünde ve biçiminde halka gitme çabası yoktur. Pek doğaldır ki, halk da onu benimseme ve özümleme doğrultusunda bir çaba göstermemiştir. Üretimin ve yaşamın dışında olup bitenler ne diye enterese etsin halkı?

İkincisi, sanatın halka dönük olanı yığınlarca benimsenmiş, özümlenmiş ve yaşanmıştır. Bu da doğaldır. Halk, fantazi olsun diye bir şey yapmaz, yaratmaz. Üretimin ve yaşamın bir bölüğü, bir gereği olan şeyleri yapar, yaratır. Ve özgün, canlı, yürüyen damgasını vurur yapıtına. Bu tür sanatın sofrada, tarlada, fabrikada, kavgada bir yeri, bir işlevi vardır. Değeri kabul edilir. Kuşaktan kuşağa el üstünde aktarılır. Ancak, halk yığınları örgütlü olmadıklarından, uzun süre sanata yaklaşımları kendiliğinden bir hava içinde süregelmiştir.

2 — Bu soruyu doğrudan yanıtlamak güç. Deneyi ve pratiği fazla olan, halktan kaynaklanan sanatçılarımız sağlıklı bir yaklaşımda bulunabilirler bu soruya.

Sanatı kitlelerin karşısında bir olgu olarak düşünemeyiz. Böyle bir düşünce, toplum dışı sanat kuramcılarına hastır ve her şeyiyle yanlıştır. Bizim anladığımız ve sözünü ettiğimiz sanatın kaynağı, pazarı, alıcısı, yayıcısı ve yaşatıcısı yığınlardır. Böyle olunca da, sanatın yön vericiliği ve yüreklendiriciliği yadsınamaz.

Günümüzde, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve tabakalar örgütlü mücadele yöntemini benimsemiş ve bilimsel düşüncenin öncülüğünü kabul etmişlerdir. Örgütlü topluluklara yaklaşmak daha kolaydır. Sanatçıya düşen, onların özünden, özleminden, gücünden kaynaklanmak, tüm değerlerin ve güzelliklerin yaratıcısı olduklarını, doğayı ve yaşamı değiştirebileceklerini, mutlu ve aydınlık günler görebileceklerini belleklerine ve beyinlerine sindire sindire işlemektir.

———oOo———

ARİF DAMAR

1 — Yöneltilen sorularınızdan anlaşıldığına göre Derginiz: «Sanat ve Edebiyatımızın geniş halk yığınları ile canlı ilişkiler» kuramadığı görüşündedir.

Bu «canlı ilişkinin kurulmasını da» sanat ve edebiyatı kitlelere yön veren ve onları egemen sınıflara karşı yüreklendiren bir araç haline getirmekle» sağlanabileceği görüşündedir. Yani sorularınız, yanıtını da içinde taşıyor. Geriye sadece «nasıl bir yol izlemek gerektiği» kalıyor.

«Geniş halk yığınlarından» yanılmıyorsam, işçi sınıfı ve yoksul köylüler amaçlanıyor. «Egemen sınıflar», geniş halk yığınlarının uyanmasını önlemek, ona bilinç götürülmesini engellemek için ellerinden geleni arkalarına koymaz. Bu yolda, bu konuda yapmıyacakları şey yoktur. İşçi sınıfının öğretisinin, yani marksist teorinin yasaklanmasından başlıyarak, bu konuda her türlü yayını çıkardıkları yasalarla engeller. Yurdumuzda da böyle olmuştur. Bu düzenin adı faşizmdir. Ayrıca yurdumuzda faşizm İtalya, Almanya, Portekiz ve İspanya'da olduğu gibi demokrasiden sonra gelmemiştir. Yani yurdumuz-

da hiçbir zaman bir burjuva demokrasisi yaşanmadı. Egemen sınıfların eğitim politikası halkı cahil bırakmak politikası olmuş buna karşı çıkanlar da acımasızca yokedilmiş zindanlara atılmış, susturulmuşlardır. Yani demem şu ki: «sanat ve edebiyatımızın geniş halk yığınları ile canlı ilişkiler kuramamış olması» yalnız sanat ve edebiyat adamlarının yanlışlığından gelmez. Büyük ozanımız Nâzım Hikmet'in başına gelenler biliniyor. Ben de ta işin başında şiirimin işçi sınıfının devrimci savaşında destek olmasını istedim. Faşist İtalyadan alınan, İtalya'da faşist devleti korumak için yapılan yasalardan 141., 142. maddelerle birkaç kez yargılandım, tutuklu kaldım. Bir devrimci inandıklarını yaşamına geçirmek ister. Sanat adamıysa ayrıca, sanatında bunları yaymak ister.

2 — «Sanat ve edebiyatın kitlelere yön vermesi» çok büyük bir sav. Kitlelere yön, işçi sınıfının öz örgütü, bu örgütün politik yayın organlarınca verilir düşüncesindeyim. Yukarda da söylediğim gibi, kitleler eğitimden, öğretimden yoksun kaldıkları sürece, hele yurdumuzda, halkımızın yarısından çoğu okuma yazma bilmezken «sanat ve edebiyat» onlara nasıl yön verebilir? Şiir entellektüel bir uğraştır. Ona, «bilinçlendirme» görevini yükleyebiliriz. Ama «yön vermek» olanağı olmıyan bir istektir. İşçi sınıfının militanlarını «yüreklendirmek», «etkili bir araç» olmasını istemek, aykırı sayılmaz. Bunların da sınırını çok geniş tutamayız.

«İzlenecek yol»a gelince, sanat ve edebiyat adamının bilimsel düşünceyi, yani marksist öğretiyi iyice kavraması, inandıklarını yaşamına geçirmesi, işçi sınıfı ve yoksul köylülerle «canlı ilişkiler içinde» olması, yani işçi sınıfının «öncü müfrezesi olan» politik örgütünün içinde bulunması, hiç olmazsa, bu devrimci savaşın dışında kalmaması gerekir.

———oOo———

METİN GÜVEN

Sanıyorum «sanat ve edebiyatımız» derken, işçi sınıfının, köylülerin yani Emperyalizmin ve Faşizmin baskı altında tuttuğu tüm halkımızın «sanat ve edebiyatı» anlatılmak isteniyor. Öyleyse meseleye Devrimci sınıfların ekonomik, demokratik ve politik kavgasının bugün geldiği boyutları açısından bakmak gerekiyor.

Nedir şu gün durum?..

Türk Marksistleri bugün, kitleler içinde organik ve derin bağları bulunan legal bir partiden yoksun oldukları gibi, **Lenin'in** deyişiyle «ortaya çıkan günlük meselelere pratik çözümler getirebilen ve kitlelere yön verebilen» bir partiye de sahip değiller.

Üstlerde dağılmayı, altlarda toparlanmayı gerektiren bir dönemdir bu. Devrimciler büyük şehirlerin küçük odalarında teoriler uydurmaktan vazgeçip, geniş halk yığınlarıyla canlı ilişkiler kurdukça hareketimiz esaslı konumlar kazanacak ve hatalarımız en aza inecektir. Sosyalist hareketin önemli bir parçası olan sanat ve edebiyat ancak böyle **zor** ve **zahmetli** yollardan geçerek «kitlelere yön veren ve onları egemen sınıflara karşı yüreklendiren» bir **silah** olabilir.

Son olarak şunu söylemek istiyorum. Sanatçılar her zaman kitlelerin ve kitle hareketlerinin içinde olmalıdır. Geniş yığınların sanat ve edebiyatı böyle yaratılır çünkü. «Sanat politikanın gerisindedir ama dışında değildir.» diyen o büyük insanı, (Lenin'i) hiç unutmayalım.

———oOo———

RUŞEN HAKKI

1 — Sanat ve edebiyatımız, geniş halk yığınları ile canlı ilişkiler kuramamıştır. Çünkü, sanatçı arkadaşlar, her zaman için kendilerini halktan çok yukarlarda görmüşlerdir... ve hep gönüllerince yazma yoluna girişmişlerdir. Yazarlarken, çizerlerken, yontarlarken, kimin için yazdıklarını, kimin için çizdiklerini, kimin için yonttuklarını düşünmemişlerdir.

Bütün sanat dalları için konuşmam pek doğru olmaz. Onun için «edebiyat» üzerine konuşmak istiyorum daha çok. Edebiyat üzerine konuşurken de, İstanbul'ların, Ankara'ların dışından konuşuyorum. Ve en önemlisi, İstanbul'un göbeğinde karşılaştığım bir yazar, bir ozan arkadaşın boynuna sarılıp, ona övgüler düzdükten sonra arkadaş gider gitmez, arkasından dilimi çıkarmıyorum...

Kendilerini ünlenmiş sanan ozan ve yazar arkadaşların durumları nedir taşrada? İstanbul ve Ankara dışında gerçek değerleri nedir? Bir hiç!.. Evet, bir hiç! Dergilerle, kitaplarla, güldestelerle ünlendiğini sanan arkadaşlar, bir Anado-

lu iline ya da ilçesine gittiklerinde kinleniyorlar. Neden kinleniyorlar bu arkadaşlar? Çünkü değil halk, bir Türkçe öğretmeni, bir Edebiyat öğretmeni bile tanımıyor bu arkadaşları...

Bazı ozan ve yazar arkadaşlar diyeceklerdir ki:

— Bu bizim değil, öğretimin suçudur.

Doğrudur da, ama bir sınıra kadar. Suçun büyüğü ozanındır, yazarındır. Yukarıda da belirttiğim gibi, ozanlarımız ve yazarlarımız kendilerini halktan çok yukarlarda görmektedirler; yazarlarken, kimin için yazdıklarını bilmemektedirler. Ve demektedirler ki:

— Biz bir ip merdivenle halka ineceğimize, halk o merdivenle bize çıksın...

Bunu hâlâ söyleyen yazarlarımız ve ozanlarımız var. Bu arkadaşlara, «Günaydın!» demenin zaman gelmiştir... Zamanı gelmiştir, çünkü halk o ip merdiveni çoktan tırmanmış, ozanların, yazarların katına çıkmıştır. Bir şey daha olmuştur: Ozanların, yazarların katına çıkan halk, ozanları ve yazarları o katta bırakıp daha ileriye gitmiştir. Ve halkla sanatçı arkadaşlar arasındaki bağlar iyice kopmuştur artık. Bu kopukluk, halkın sanatçılardan daha çok okumasıyla, bilinçlenmesiyle daha iyi belirir olmuştur...

2 — Birinci bölümdeki yanıtım bir genellemeydi elbette. Halkla kaynaşan, halkla kaynaşmasını, kimin için yazdığını bilen ozanlarımız, yazarlarımız yok mu? Var elbette. Ama o kadar az ki bu arkadaşlar... Bu arkadaşların adlarını sıralamak isterdim burada, ama sıralayamıyorum. Çünkü bir ufak unutkanlık, bir büyük kırgınlığa, bir hakbilmezliğe bağlanır diye korkuyorum.

Sanatı halk yığınlarına ulaştırmak için, sanatçının önce halktan biri olduğunu kabul etmesi gerekir. Bu kabullenme yavaş yavaş oluşmaktadır. Ne var ki, bazı arkadaşlar, bunu yaparlarken bir yanlış yola sapmaktadırlar; daha doğrusu bir çıkmaza... Bir gecekonduda oturup da bir bardak çay bile içmeye zamanı olmayanlar, gecekonduları; eline çekiç bile almayanlar, fabrikaları; mala tutmasını bile bilmeyenler, yapıları anlatma yoluna girmektedirler... Sonuç: Halk katında bir güldürü...

Kimin için yazdığını bilmek kadar, yazılan konuyu da derinlemesine bilmek önemlidir, diyorum.

Sanatın yaygınlaşması için bir yol daha var: Halkın ayağına gitmek...

İzmit'in Yarımca köyünde, her yıl sanat şenlikleri yapılır. Bu yılki şenliğin «edebiyat gecesini» Türkiye Yazarlar Sendikası düzenledi. Gece, ilgi çekici oldu. Genco Erkal'ın Nazım Hikmet'ten okuduğu şiirler 4000 kişiyi coşturdu. Daha sonra, geceye katılan öbür ozan arkadaşlar kendi şiirlerini okudular. Nazım Hikmet'ten sonra halka ne okunur? Ama gene de güvenle şiirlerini okudular arkadaşlar, halkın alkışlarını topladılar. Halk:

— Ben Nazım'dan sonra şiir dinlemem, demedi.

Çekip gitmedi. Çünkü, ayağına kadar gelen, şiirlerini okuyan ozanlara nasıl davranılması gerektiğini biliyordu...

İstiyorum ki, şiir İstanbul'un dışına taşsın. Yalnız dergilerle, kitaplarla değil, ozanlarıyla da şiir halkın ayağına varsın... Şiir diyorum, çünkü şiiri halka açılacak kapının anahtarı olarak görüyorum.

———oOo———

Fotoğraf: İrfan DEMİRKOL

İLHAMİ SOYSAL

Soruya, «sanat ve edebiyatımız» diye girmişsiniz. Önce ben karşı bir soru sorayım:

Edebiyat sanatın dışında birşey mi?

Sanat derken, güzel sanatları söylemek istiyorsunuz herhalde. Zenaati soracağınızı sanmam.

Güzel sanatların geniş halk yığınlarıyla canlı ilişkiler kurup kuramadığı sorusuna iki türlü de yanıt verilebilir. Hem evet hem hayır denebilir.

Evet deyip açıklayayım:

Diyelim ki güzel sanatlardan müzik dalı. Bir takım şarkı ve türküler var ki halkın dilinden düşmüyor. Edirne'den Ardahan'a, Sinop'tan Antalya'ya, ülkenin hangi köşesine gitseniz, köyde ve kentte bunların söylenip dinlendiğine tanık olabilirsiniz.

«Yedinci Sanat» diye adlandırılan «sinema» nın bir takım yapıtları var ki, yüzbinlerce kişi tarafından beğeniyle izleniyor.

Yazılı ve yazısız edebiyatın bir takım ürünleri var ki, yüzlerce yıldır halk tarafından harıl harıl okunup söyleniyor. Örneğin Mevlit bunlardan biri. Şahmeran Hikâyeleri böyle, Aşık Garip, Aşık Ömer destanları, Tahir ile Zühre, vb.leri böyle. Masallar var, Bektaşi fıkraları, Nasreddin Hoca fıkraları, İncili Çavuş fıkraları var, kuşaktan kuşağa aktarılıp duruyor.

Plastik sanatlar, örneğin resim. Bu sanat dalının da geniş halk yığınlarıyla canlı ve içten ilişkileri var. At arabalarının, paytonların, kayıkların boyanışlarındaki cümbüşü bir düşünün. Anadolu kahvelerinin, kasapların, manavların berberlerin duvarlarına asılan şahmeran resimlerini, arap yazısıyla yazılmış herbiri ayrı bir tablo olan Bismillahirrahmanirrahim'leri, ayetleri, tuğraları ansıyın...

Büyük kentlerde göstermelik olsa bile, köylerimizde kasabalarımızda yaygın olan seyirlik oyunlarını, karagözü, ortaoyununu düşünün.

Örnekleri uzatmaya gerek yok. Güzel sanatların hemen her dalı, geniş halk yığınlarıyla canlı ilişkiler içindedir.

Sorunuza verilecek evet yanıtının açıklaması kısaca bu... Ama öyle sanıyorum ki siz, hayır yanıtını bekliyorsunuz. Öyleyse hayır. Bu hayır'ın açıklaması da şöyle :

Ülkemizde sanat dergileri yayınlanıyor. Kırk milyonluk bir ülkede en kabadayı sanat dergisi 3-5 bin satmıyor. En ünlü şairlerimizin kitapları 10 binlik bir satışa ulaştı mı, gözlerimiz fal taşı gibi açılıyor. Vay canına amma çok okunuyor diyoruz. Romanları üç-beş baskı yapan ünlü romancılarımızın yapıtları 30-40 bin okuyucu buldu mu külahımızı havaya atıyoruz. Ressamlarımız, yontucularımız açlıktan ölmemek için bir ek işten para kazanmak olanağını buldular mı göneniyoruz. Bir oyuncu yaşlılığında düşkünler evine düşmeden yaşantısını tamamlarsa, iyi diyoruz.

Nedir bütün bunlar? Kırk milyonda kırk bin kişi bile yok ki, sürekli güzel sanatlarla ilgilenebilsin. Demek ki, sanatçılarımız geniş halk yığınlarıyla canlı ilişkiler kuramamışlar. Kurulan ilişki, devede kulak bile değil...

Nedeni ne- İlk sorunuzun son bölümü bu. Neden çok... Verilecek yanıt çok...

Bir kere bu işler bütün dünyada üç aşağı beş yukarı böyle demek mümkün. Diyelim ki Fransa'da sanat dergileri ne kadar basılır satılır? Bizdekinden yüz ya da bin kere daha fazla sayıda mı? Yooo. Şiir kitapları? Orda da bizdeki kadar bile satmayan şair çok. Romancı mı? Romanları yüzbinlerce mi satılıyor sanırsınız? Picasso'yu milyonlarca Fransızın tanıyıp sevdiğini mi sanıyorsunuz? Yooo, o da Fransa'da belirli bir çevrenin beğenisini kazanmış, bir ressam sadece.

Şilili Pablo Neruda, dünya çapında ünlü bir şair. Ülkesinde, bizim ülkemizde Nazım Hik-met'in tanınmasından daha çok mu tanınıyordu ve okunuyordu dersiniz. Hiç sanmıyoruz...

Bir neden bu...

Denebilir ki, sosyalist ülkelerde kitaplar dergiler yüzbinlerle basılıp satılıyor. Doğru. Aralarında toplumcu devletin desteği olursa böyle. Evet de, acaba yüzbinlerce okuyucusu izleyicisi olmak toplumla canlı ilişkiler kurmak anlamına geliyor mu? Diyelim ki bir Simenov, diyelim ki bir Ostrovski ya da Haçaduryan sanatlarıyla kitlelere yön verebiliyor mı? Kuşkuluyuz.

Böylece ikinci soruya geliyoruz, bir kesinti yapmadan. Acaba sanatçı yapıtlarıyla kitlelere yön verip, sorunuzda belirttiğiniz gibi «onları egemen sınıflara karşı yüreklendiren etkili bir araç» mıdır?

Sosyalist toplumlar, işçi sınıfının, emekçilerin egemen oldukları toplumlar sayılır. Sosyalist ülkelerin sosyalist sanatçıları ne yapacaklar? Kendi toplumları içinde egemen sınıfa karşı mı kullanacaklar sanatlarının ürünlerini? Oralarda kitleler egemen zaten. Sanat kitlelere karşı bir silah diye mi kullanılacak? Buna olanak verilir mi?

Sonra bir de, dünyadan sömürünün kalktığı, sınıflar arası çelişkilerin yok edildiği gün-

Soruşturmanın devamı 32. sayfada

ŞAH TURNA ile BİR SOHBET

GERÇEKLER SÖYLENİR OZANIN DİLİNDEN
BAHSETMEZ BÜLBÜLÜN GONCA GULÜNDEN
DURMADAN İLERLER DEVRİM YOLUNDAN
OZAN SUSMAZ TAVİZ VERMEZ FAŞİZME.

ŞAH TURNA

Bir gençlik gecesinde, İstanbul Spor-Sergi Sarayının alt katındaki bir odada Şah Turna ve arkadaşları ile beraberiz. Halk ozanları devrimci türküler, deyişler söylemek üzere hazırlanıyorlar. Şu anda Haydar Erdoğan salonda. İçeriden devrimci sloganlar geliyor kulağımıza: «Bağımsız Türkiye!. Bağımsız Türkiye!. Katil İktidar!...»

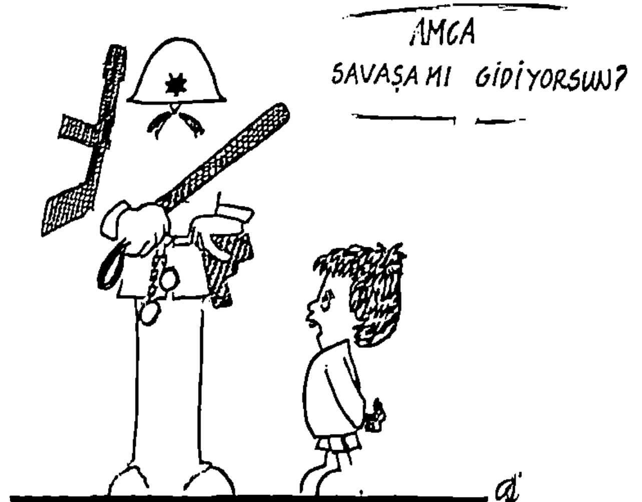
Abuzer Karakoç ise birazdan halkın huzuruna çıkacak. Sazına düzen veriyor. Mehmet Koç odanın bir köşesinde çevresine toplanan işçilere, köylülere, gençlere devrimci türküler söylüyor. Gür, yiğit bir sesle.

Biz Şah Turna ile oda içerisine yerleştirilen bir bankta oturuyoruz. İçeriye girip çıkanlar... Kapı devamlı açılıp, kapanıyor. Soruyoruz Şah Turna'ya: «Nasıl buluyorsun devrimci çalışmaları?» «İyi» diyor kısaca, sonra devam ediyor, «Fakat yeterli değil. Devrimciler dağılmalılar köylere, fabrikalara, kaynaşmalılar onlarla. Halkla yan yana, can cana olmalılar. Ellerinde kitaplar, dergiler, gazeteler... Okumalılar, anlatmalılar. Konuşmalılar gerçekleri, her bir şeyi.» Bu sırada içeriye yeni bir grup işçi, köylü, öğrenci giriyor. Yanımıza yaklaşıyorlar. Konuşmamız yarıda kesiliyor. «Nasılsın Bacı» diyorlar Şah Turna'ya; candan ,sevgi dolu seslerle. Hal-hatır soruyorlar. Geçmişten hatıralar anlatıyorlar. Kalkıp gidiyorlar sonra.

Biz konuşmamıza devam ediyoruz. «Evet, nerede kalmıştık Turna?» diyoruz. O yeniden başlıyor: «Devrimci teoriyi ezberlemek bir işe yaramaz, asıl mesele onu kitlelere maletmek...» Sonra söz dönüp dolaşıp «faşizm» konusuna geliyor. Şah Turna gülerek bu konudaki bir hatırasını anlatıyor: «Bir gün, bir konserimden sonra beni polis karakoluna götürmüşlerdi. Sormuşlardı bana: 'Faşizm, faşizm' deyip duruyorsun, bu memlekette faşizm mi var sanki?» Cevap veriyor Şah Turna: «Bu memlekette faşizm olmasa benim burada işim ne?...» Gülüşüyoruz.

Yeniden soruyoruz ona: «Peki dergileri nasıl buluyorsun, devrimci bir sanat dergisi nasıl olmalı sence, bu konuda önerilerin var mı?» «Her şeyden önce sanatı halka sevdirmek gerek» diyor, devam ediyor sonra, «bunun için de onların anlayacağı, seveceği ürünler kaplamalı sayfaları. Yoksa sen çıkmışsın apartmanın yedinci katına, oradan bağırıyorsun: 'Hey, ben buradayım, yanıma gelir misiniz!... Apartmanın yedinci katından sesini duyuramazsın yığınlara. Sen onların yanına gideceksin. Aralarına karışacaksın...» Konuşmamızın burasında «karikatürist Sinan Çetin» geliyor yanımıza. Hoş-sohbet birisi. Esprili konuşuyor...

Vakit epey ilerledi. Geceyarısı yaklaşıyor. Saat 11.00. Salondan sesler geliyor bulunduğumuz yere: «Şah Turna!. Şah Turna!. Halk, Şah Turna'yı istiyor. Şah Turna sazını kucağına alıyor, bir düzen vermek için...

MAKSİM GORKİ

Fırtına Kuşunun Türküsü

Çeviren : Şemsa İLKİN

Boz okyanusun ta tepesinde, rüzgar, fırtına bulutlarını toplamakta. Bulutlarla okyanus arasında gururla uçmakta fırtına kuşu. Kara bir şimşek gibi dalgalanmakta.

İşte dalgalar kanadını okşuyor kuşun. Derken kuş, bir ok gibi fırlıyor, yükseliyor dalgaları yırtarak. Şiddetli bir haykırış duyuluyor göklerde. Bulutlar, kuşun korkusuz, yürekli sesinde delice bir sevinç, büyük bir coşku sezinlemekte.

Fırtınanın kopmasını isteyen, içine sığmaz bir haykırış bu! Hiddetinin alevini haykırıyor kuş, öfkesini haykırıyor, zafere inancını haykırıyor buram buram, gür gür.

Martılar korku içinde, inim inim sızlanmakta... Sulara atıyorlar kendilerini. Okyanusun mürekkebe benzer derinliklerine gömülmek, korkularını sulara gizlemek için yapmayacakları yok.

Dalgıç kuşları da sızlanmakta, Kavganın söze sığmaz sevinci onlara göre değil. Fırtınanın kopacağından korkuyorlar. Ödleri patlıyor.

Ve ahmak penguenler, kayaların çatlaklarına sığınmış. Yalnız fırtına kuşudur okyanusun üstünde, köpük köpük taşan sulara aldırmaksızın gururla dolaşan.

Daha önce hiç bunca kara olmayan, bunca alçalmayan fırtına bulutları denize abanmakta. Fırtınanın özlemiyle, durulmaz isteğiyle tutuşan dalgalar gürül gürül türküde şimdi.

İşte fırtına koptu. Şimdi dalgalar azgın. Taşkın öfkeleriyle rüzgarla çarpışmaktalar. Ve şiddetle rüzgar, güçlü kollarıyla bir daha hiç bırakmamacasına sarmakta suları. Yeşil kitleleri kayalara koşturmakta; bir an önce parçalamalı, çatur çutur kırmalı onları.

Kara bir şimşek dalgalanmakta, ve fırtına kuşu, fırtına bulutlarını bir ok gibi delerek durmadan sulara dalmakta.

Bir zebani gibi, fırtınanın kara zebanisi gibi sövmekte kuş; bir gülüyor, bir ağlıyor... Fırtınanın bulutlarına gülüyor kuş, dayanılmaz sevincinden ağlıyor.

Fırtınanın çatırtılarında bir bitkinlik mırıltısı duyuyor akıllı zebani. Fırtınanın kesileceğini, güneşin doğacağını biliyor; zafer her vakit güneşindir.

Sular gürül gürül köpürmekte. Gök gürlüyor.

Öfke şimşekleri alev alev patlamakta; fokur fokur kaynayan okyanusun yukarısındaki fırtına bulutlarına gömmekte alevlerini. Alevli okları esir almış sular, söndürmüş onları. Suların derinliklerinde son nefesini veren okların can çekişen kıvrıntıları yansımakta.

Fırtına bu! Fırtına kopuyor. Yiğit fırtına kuşu gururla dolaşmakta çakan şimşekler arasında. Kaynayıp köpüren öfkeli okyanusun üstünde uçmakta. Ve çığlığının, gelecek zaferi müjdeleyen çığlığının güvenli, onurlu yankıları yükselmekte...

Kop fırtına! Tüm şiddetinle, tüm hiddetinle kop!..

Yöresellik - Bölgesellik - Ulusallık

HAŞMET ZEYBEK

YÖRESELLİK — Devrimci gerçekçiliğin ana öğelerinden biri de yer (yöre, mahal) göstermektedir. Çünkü bizim kahramanlarımız «Zaman ve mekandan münezzeh, nerede ararsan orada» değildir. Tam tersine, ayağı toprağa bastığı için yöreseldir. (mahallidir) Çünkü onun ilk çevresi ve bulunduğu üretim ilişkileri bilincini belirler. Yöreselliği, döneminin feodal bölünmelerinin dar iktisadi birliğin bir sonucu olarak görülür. Belli bir kültürel birikim içindedir.

Bizim kahramanlarımız toplumun tepesinde gezegenler değildir. Biz, kahramanlarımızı zaman-mekan-kişiler ilişkisi olarak ele alırız. Bunun en güzel örnekleri folklorda canlı bir biçimde görülür. Türkülerde yöreden yöreye deyişler değişir. Söyleyiş özelliklerinde coğrafi yapı ve iklim vb. etmenlerin etkisi vardır. Bu da, doğa-insan ilişkilerine bağlı bir olaydır. Bu ilk çevreyi halka halka genişletebiliriz.

Yöresellik yerellikten bölgeselliğe açılır.

BÖLGESELLİK — Temel üretim ilişkilerinin belirlediği düşünce ve davranış birliğidir. Kişilerin kültürlerinin, usluplarının belirlediği topluca eylemlerdir.

Dünyanın neresinde olursa olsun maden işçisi maden işçisine, pamuk işçisi pamuk işçisine, sanayi işçisi sanayi işçisine, yoksul köylüler yoksul köylülere benzer. Temel olarak birbirine benzer.

Ortak üretim biçimleri ortak sonuçları (genel) doğurur. Ama derebey (Feodalizm) döneminde iktisadi-sosyal-siyasi yapıyı ve modern toplum (Kapitalizm) eşitsiz gelişiminin sonucunda belirli iktisadi-sosyal-siyasi yapıyı gösteren bölgeler oluşturmuştur.

Ortak üretim biçimleri ortak sonuçları doğurur. Yabancılık, üretim ilişkilerinin dolaylı olarak etkilediği, yansıdığı üstyapıdadır. (din-ahlâk-hukuk-politika vb.)

Çalışma biçimi, insanla doğa ilişkisi dünyanın her yerinde aynıdır. Kimi yerde karasaban, kimi yerde traktör, kimi yerde çok ileri teknoloji... Yöresellik eğer parçalanmamış, ortadan silinmemişse (feodal bölünmenin dar iktisadi birliğinin) bir sonucu olarak görülebilir. Üst yapıda etki ve kalıntıları sürebilir.

Bölgesellik bir başıyla yöreselliğe, diğer başıyla da ulusallığa bağlanır. Yöresel bir yapıt bölgeselliği aşarak ulusallığa, ulusallığı aşarak evrenselliğe ulaşabilir. Bu evrensellik halkların evrenselliğidir. Diğeri üstyapısal evrensellıktir. Böylece çöken ve yükselen sınıfların ulusallığı ve evrenselliği söz konusudur.

ULUSALLIK — Bir ulusun toplu davranış ve düşünce eyleminin tamamıdır. Her yönü ile sınıfsal bir karakter taşır. Ulusallık da bir başı ile bölgeselliğe, diğer başı ile evrenselliğe bağlanır. Günümüzde dünya yeniden yeniden, incelmiş biçimlerle paylaşılmakta, sömürülmektedir. Bu sömürü evrensel bir nitelik taşımaktadır. Buna karşı bağımsızlık ve kurtuluş eylemleri, özünde aynı düşmana karşı verilen, kendi özel şartlarında kurtuluşlarını gerçekleştiren ulusların ortak amaç ve hedefleridir.

Sömürücüler, saptırıcılar kültür-sanatın evrenselleşmesi düşüncesinden güçlü bir silah olarak yararlanıyorlar. Yayılma-bölme-paylaşma, halkları eğemenlikleri altına alma siyasetinde bu silahı kullanıyorlar. Bu gerici düşüncelerini tantana ile sunuyorlar:

— «İnsan kültürü evrensel bir nitelik kazanacaktır.»

— «Kültürü birleştirmek, dünyayı birleştirmektir.»

— «İnsan düşünce ve kültürünün serbestçe değiş tokuşu gerçekleştiği zaman, insanlar arasındaki boşluk kalkacak, kültür-sanat, içinde bulunduğu tekdüzelikten kurtulacaktır.»

— «Evrensel insan, evrensel düşünceden doğar.» vb.

Sömürücü, saptırıcıların kültürü, evrenselleşmede önder rolü oynayacaktır. Altyapıdaki tekellerin, üstyapıdaki kültürü bunu sağlayacaktır. Bu «büyük düşünürler», kültür-sanatın içeriğini gizleyerek, bireysel niteliğini öne çıkaracaklardır. Piyasaya şöhretler sunacaklardır. Kişisel kahramanlardan dem vuracaklardır. Bireyin temel öğe olduğunu kabul ettirmeye çalışacaklardır. Bu bireyci, teşhirci anlayış halka karşı bir silah olarak kullanılacaktır. Egemen sınıfın kitle haberleşme araçlarında; reklamları, konforları, türlü nimetleri, sayfa sayfa ipsiz sapsız kof röportajları, posterleri bir yandan baskı yapacak, bir yandan özlem uyandıracak... Oysa kültür-sanat kitlelerin yaratıcı gücüne dayanır. Emekçi sınıflara hizmet eder. Yükselen sınıfın sanatçısı yeni olanı, ileri olanı, devrimci olanı geliştirir.

Gerçeği gözardı edenler, kitlelerin sanatının siyasi özünü boşaltmaya çalışanlar, kendi sınıf çıkarlarına göre düzenleyerek evrensel kültürün gelişeceğine inanırlar. Kültür-sanatın; kitlesel, sınıfsal, ulusal karakterini örtbas etmeye çalışırlar. Bu karakter yöresel-bölgesel-ulusal-evrensel bir öze sahiptir. Sınıfların üretim güçleri ile belirlendiği aynı biçimde sanatı da etkileyip sınıf karakteri kazandıracağı apaçık bir gerçektir.

Bunu görmemezlikten, bilmemezlikten, duymamazlıktan gelenler, sanatı düşünsel bir silah olarak kullanıp, halkın kültür-sanatını yokedeceklerini sanıyorlar. Yanılıyorlar.

Çürüyen sınıfın sanatı; karşı devrimci, siyasal-düşünsel-artistik-estetik-ahlakî karakteri sonuna kadar bireyci ve uyuşturucudur. Ve de uyutucudur.

Biri gerçekçi devrimci, diğeri gerici karşıdevrimci olan bu iki kültür-sanat arasına kesin kararlı bir çizgi çekmek bütün devrimci güçlerin en önemli görevidir.

Doğru olan; emekçi kitlelerin kültürel-siyasal-düşünsel-artistik-estetik-ahlakî karakterine ve benzeri özlemlerine sıkı sıkıya sarılmaktır.

Devrimcilerin görevi, kültür-sanatın ileri saf savaşçı, devrimci, ulusal-sınıfsal karakterini savunmaktır. Devrimci sanat, sağlam bir ulusal sanat içinde gelişir. Canlılığını koruyabilir. Halkımızın yaşam deneyleri, tarihi geçmişi bu sanatı daha da zenginleştirecektir. Olumlu yapıtlar halkın yaşamını yansıtacaktır. Çalışmasını gösterecektir. Özlemlerini yansıtacaktır. Düşünce ve özelliklerini derinlemesine kavratacaktır. Devrimci ve yurtsever geleneğe dayandıkça, kitleler tarafından benimsenecektir. Devrimci sanat eyleminin güçlenmesi, devrimin başarısı uğrundaki çalışmaları yoğunlaştıracaktır. Yapıtlar halkın sınıfsal, ulusal bilincini yansıtacaktır. Halkın tarihi (toplumsal, ekonomik) öğrenilecek, gösterilecek, kitlelerin bağrına basacağı sınıfsal-ulusal karakterli yapıtlar verilecektir. Bunun için de esin kaynağı halk olacaktır. Halk bilimi olacaktır. Türküler, danslar, kahramanlıklar, öz veriler, nice alçak gönüllülükler, yiğitlikler, dürüstlükler vb. örnekler anlatılacaktır. Devrimci gerçekçiliğin ayırt edici özelliğinden biri de ulusal karakterini korurken, devrimci içeriğe sahip olmasıdır. Halkların kültür-sanatının ulusal karakterini koruması temel sorunudur. Küçük devletler büyük devletlerin kültürel-sanatsal baskısının da altındadır. Verilen savaş ulusaldır; emperyalizme karşı olduğundan. Ve sınıfsaldır, uluslararası tekelci burjuvazi ile onun yerli ortaklarına karşı verildiğinden. Bu savaşla:

Egemen sınıfın ve egemen ulusun tahakkümü ile, Ezilen sınıfların ve ezilen halkların üzerindeki baskı ve sömürü de ortadan kalkacak ve ulusal sınır içindeki halkların kültür-sanatının, dilinin, özelliklerinin, örneklerinin serpilip gelişmesi gündeme girecektir. Onun için ulusal karakter korunmalı, düzenli bir biçimde geliştirilmelidir. Her şeyden önce uluslararası yönüyle saldıran, millî çitleri kıran **emperyalist ekonomi zincirini** bağımsızlık savaşı vererek, sınıfsal karakterini koruyarak (devrimde öncü işçi sınıfıdır), **kırmak, pençesinden kurtarmaktır.** Emperyalizme karşı savaş verirken kendi parçamızdan sorumluyuz. (Ulusallık anlamı budur) Parçanın bütüne toprak tamamlanması, yani

tüm dünya halklarının, ezilen sınıfların sosyalizme kavuşmasından; (zincirin tek tek kopması, ortadan kalkmasından) sonradır ki, bu süreçte evrensellik (proleter enternasyonalizmi) gerçek anlamda varolacak; tüm birimleri -ulusal, bölgesel- ortadan kaldıracak ve yürürlüğe girecektir.

Sömürücü, saptırıcılar halkların kültürlerini yozlaştırmak, yabancılaştırmak, hatta ortadan kaldırmak istemektedirler. Hatta ulusal karakteristikleri, kahramanları da bu «evrensel kültür»e katmıyorlar mı. Nasrettin Hoca, Yunus Emre, Hint yogası-beatnikler, Uzak doğudan (judo-karate.. vb.) Barış Gönüllüsü Melekler(!) bunları araştırıp derlemekte, metropollere gönderip kotarılmakta ve dünya pazarlarına (mikrobik salgın) sürülmektedir. Bu koşullar altında kültür-sanatın ulusal karakteri daha büyük önem kazanmaktadır. Halkların ulusal egemenlik ve bağımsızlıkları gibi kültür-sanatları da ulusal ve bağımsız olmalıdır.

Sömürücüler, saptırıcılar kültürel ve ulusal bağımsızlığın atalara tapma olduğunu söylerler. Kültür-sanatın kendine özgü bir karakteri olduğunu yayarak, sınıfsal karakterini gizleyerek, ulusal kültür ve sanatın gün geçtikçe yokolduğunu boşu boşuna kanıtlamaya çalışırlar.

Sonuç olarak, reddettiğimiz «evrensel kültür» emperyalist tekellerin «emperyalist kültür»üdür. Getirdiği burjuva kozmopolitliğidir.

Sahip çıkacağımız, düşünce ve davranışta bu mücadeleye yol gösteren, dünyada işçi sınıfının sınıf mücadelesinin deneyleridir. Dünya halklarının emperyalizme karşı verdiği mücadelenin deneyleridir. Bunların yarattığı birikim, sınıflar ve halkların kardeşliği, dayanışma ve alışverişi proleter enternasyonalini doğurur.

Kendi öz gücüne güvenmeyenler, ya kanat altında palazlanmayı düşünürler, ya kuyruğa takılmayı ya da, kafakolculuğa, darbeciliğe önem verirler, bel bağlarlar. Bu da hareketin bir sağ sapma, bir teslimiyet içinde olduğunu gösterir. Bu kişiliksizliğe karşı tepki ise 71 Direnişi'ni doğurdu. Kendi öz-gücüne güvenmeyen hareketin ya sağ ya sol sapma içinde olması doğaldır.

EVRENSELLİK — Bugün sömürücü ve saptırıcılar, kültür-sanatın gerici, karşı-devrimci içerik kazanması için ellerinden geleni yapıyorlar. Birbirinden gerici-yozlaştırıcı-tutucu-avutucu-uyutucu-uyuşturucu düşüncelerini yayıyorlar. Bütün çabaları kültür-sanatı toplumsal içeriğinden kopararak, bireyci yoz kültür-sanatlarını yayma çabasındalar.

Onlara göre çağımızda teknoloji (kitle haberleşme araçları) gelişimi hızlı bir toplumsal değişim yaratmıştır. Kültür-sanatın içeriği değişmiştir. Bu da 'ulusal kültür'ün yerine «uluslararası-evrensel kültür»e bırakmıştır. Açılan pencereden yeni rüzgârlar esmeye başlamıştır. (Kaçak, Arsen Lüpen, Pembe Panter, Tatlı Cadı.. yeni kültür olacak). Hem yeni kültürlerini yayacaklar, hem de satacaklar.. (reklam-satış) Sömürücülüğün bu kadarına pes...

Kişisel, bireysel sanat yapıtları, kültürel eylemleri gittikçe evrensellik kazanıyor. Bu görüşü temel alan gerici-saptırıcı-yozlaştırıcı düşüncelerle geniş yaygaralar koparmaya başladılar. Daha da ileri giderek tutabilene aşkolsun... Kültür-sanatın evrenselleşmesinin tekellerin dünyaya yaydığını, geliştirdiğini kanıtlamaya çalışıyorlar. Beterin de beteri, kötünün de kötüsü, bütün insanlığın malıymış gibi göstermeye çabalıyorlar. Sanatın evrenselleşmesi ile uluslararası karmaşıklığın kaynaşmanın yaratılacağını savunuyorlar.

Bu özlemlerin özü, sınıfların döğüşünü gizlemektir, saptırmaktır, yozlaştırmaktır. Bu çürümüş, erimiş, kokuşmuş görüşler dünya halklarına hiçbir şey kazandırmayacaktır. Ama onlar varoldukça yoz sanatların dünya halklarının devrimci geleneğini, egemenlikleri altına almaya olanca güçleriyle çalışacaklardır. Boşu boşuna...

Dünya halklarının devrimci geleneği bunları parçalayacaktır, eski bir pösteki gibi yerden yere vuracaktır.

Devrimci bir öz taşıyan eser evrenseldir de. Çünkü ulusallık da evrensellik de sınıfsal bir öz taşır. Soyut değil somut, belirli sınıfların (çöken ya da yükselen sınıfların) ulusallığıdır ve evrenselliğidir.

Öğretmen, Örgütlenme ve Toplum

Öğretmenin toplum içerisindeki yerini ve görevini belirlemeden önce ülkemizin bugünkü genel durumuna bir göz atalım.

Türkiye hâlâ emperyalist dünya sistemi içerisinde sömürülen bir tarım ülkesi olmaktan kurtulamamıştır. Yarı-feodal kalıntılarla kapitalist çiftçilerin baskısı altında bulunan milyonlarca topraksız ve az topraklı köylü, örgütsüz, sigortasız, iş kanunun kapsamı dışında bırakılarak kendi kaderlerine terkedilmiştir. Emperyalizm yurdumuzu bir ahtapotun kolları gibi sarmış, işbirlikçi sermaye ise bu ilişkilerden memnun, her alanda kol gezmekte, ticarette ve sanayide onların düdüğü ötmektedir. Mussolin'in Faşist İtalyan ceza kanunundan alınan 141 ve 142. inci maddeler devrimci basın üzerinde en aktif günlerini yaşamaktadır.

Hâkim sınıflar «özgürlükleri koruma» maskesi altında «özgürlükleri kısıtlama» çabaları içerisine düşmüştür. İş güvenliği, sendika seçme özgürlüğü yoktur. Zonguldak madenlerinde 35 yılda 3 bin işçi yeraltında can vererek hayatlarını kaybetmiştir. 1964—1974 yılları arasında ise 92.975 işçi yararlanarak sakat kalmıştır. 800 bin memurun hâlâ sendikalı, toplusözleşmeli grev hakkı alınamamıştır.

1970—75 yılları arasında yüzde 33'lük bir ücret artışına karşılık, fiyatlar yüzde 125,9 bir artış göstermiştir. Memurların ücret artışı hiç bir zaman fiyat artışlarına yetişmemektedir. 1970 yılından bu yana memur maaşlarından haraç gibi kesilen yüzde 5'ler, MEYAK adı altında para babalarına peşkeş çekilmektedir.

Yukarıda ana hatlarını kalın çizgilerle belirtmeğe çalıştığımız bu günün Türkiye'sinde öğretmenin yeri ve görevi acaba ne olmalıdır? Hemen söyleyelim: Öğretmenin yeri, emperyalizm ve işbirlikçilerinin karşısında anti-emperyalist ve anti-faşist cephede; görevi ise, eğitimde hayattan, pratikten uzak bilgileri bir yana bırakıp devrimci genç beyinler yetiştirmek; «gerçekten demokratik ve tam bağımsız» bir Türkiye yaratma yolunda geniş halk yığınlarının bilinçlenmesine yardımcı olmaktır.

Demokrasi mücadelesi bugün her zamankinden daha çok önem kazanmıştır ve bütün emekçilerin, ezilenlerin gündeminde olan bir

[redacted]

meseledir. Bu nedenle, öğretmenlerin öncelikle yapmaları gereken görevlerden birisi de-emperyalizm ve faşizme karşı mücadelenin yanında-daha ileri bir örgütlenme biçimine kavuşmak için mücadele vermektir. Çünkü «dernekçilik» çağımızda en ilkel bir örgütlenme biçimidir. Bu aşamada kalınamaz artık. Daha ilerilere gitmek gerekir. Bu ise ancak demokrasi ve bağımsızlık bayrağını taşıyan proletarya ve tüm ezilen sınıflarla omuz omuza verilecek bir mücadeleye bağlıdır.

Meslek örgütleri (dar anlamda) dayandığı kitlenin somut taleplerinden yola çıkar, fakat aslolan kendisinin özel taleplerini, geniş halk yığınlarının geniş talepleriyle birleştirebilmektir. Çünkü öğretmenin mücadelesi halkın mücadelesinden soyutlanamaz. Öğretmen halkla iç içe yaşamaktadır. Öğretmen halkın bir parçasıdır. Türkiye'nin her bölgesinde, ilinde, ilçesinde ve onbinlerce köyünde üyeleri bulunan en büyük demokratik bir kitle örgütü olan TÖB-DER, bundan sonra halkın mücadelesiyle gereken bağı kurmak için daha çok çalışmak zorundadır. Bu açıdan Aralık ayı içerisinde yapılacak öğretmen direnişlerini önemli demokratik adımlar olarak değerlendiriyoruz.

On yıllar boyunca faşizme karşı yiğitçe direnen ve bünyesinden nice yurtseverler, devrimciler çıkaran öğretmen kitlesi bu türden demokratik hareketleri daha da yoğunlaştırarak örgütlenmeye hız vermeli, devrimci çalışmalarını «lokalcilik» duvarlarının dışına taşırmalıdır. Bunun için de mücadelede kararlı, deneylerde usta olan tüm kadrolar bir araya getirilmeli, bölge çalışmaları progranlanmalı, bürokratik uğraşılar mümkün olduğu kadar bir yana bırakılarak, örgütlenmenin işçisi olma yolu tutulmalıdır. Sekter ve kariyerist tavırlar eleştiri, özeleştiri yöntemleriyle tasfiye edilmeli, kadrolara demokratik zihniyet hâkim kılınmalıdır. Bunun sonucunda örgütlü olmanın verdiği bir güçle üyeler arasındaki dayanışma ve birlik daha da sağlamlaşacak, sosyal etkinlik daha da artacaktır. Böylece kitlelerle canlı bağlar kuran, onların meseleleriyle yakından ilgilenen örgütlü bir öğretmen kitlesi halkın desteğini daha çok kazanacaktır.

VSEVOLOD VİŞNEVSKİ'NİN BİR HİKÂYESİ

Devrimin Yolu

Çeviren : Şemsa İLKİN

Yıl bin dokuz yüz on iki. Libava. Limanda demirlemiş gemiler pırıl pırıldı, göz kamaştırıyordu. Baltaburun bir gemi ötekilere göre daha bir göze çarpıcıydı. Sessiz ve kımıltısız olan bu gemiden ara sıra yalnız çan sesi ve tek tük komutlar işitiliyordu. Geminin albenili renklerinin tuhaf bir özelliği vardı. Her gün sabah erkenden bu renkler gözlerden silinir, ama öğle üzeri on iki sularında yeniden güneşte parıldamaya başlardı. Gemi ile kıyı arasında yalnız bir tek kayık işler ve bu kayıkla da yalnız subaylar gidip gelirdi. Bahriyeliler karaya ayak basmazdı. Grazyaştiy'di bu geminin adı.

Ilıman iklim yönetmeliğine göre kalk borusu kışın saat beşte, yazın dört otuzda çalardı. Boru çalar çalmaz çavuşlar, kaldırma eylemine girişir, «Haydi! Fırla! Kalk!» diye büyük bir gürültü koparırlardı.

Bahriyeliler, bu gürültüye fazla kulak asmadan, uyumlu bir yavaşlıkla kalkarlar, yataklarını dürüp bağlarlardı. Rus İmparatorluk Filosunun bütün bahriyelilerinin, uzun askerlik yıllarında uyuma yeri ve biçimleri yönetmelikte saptanmıştı. Bu ortalama insan boyunun dörtte üçü uzunluğunda bir hamaktı. Bahriyeliler, bu küçük hamağı çengellerine asıp içinde büzülerek uyurlardı. Sabahları, hamaklarını yönetmelikte gösterildiği biçimde dürüp bağlar, yerlerine kaldırırlardı. El yüz yıkama, bu işlerden sonra başlardı. Musluk başında sıra beklerken olsun, kimsenin kimseyle şaka yapmak aklından geçmezdi. Sevince, coşkuya yer yoktu burda. Bahriyeliler, ayakları çıplak, yukarı çıkar, güvertede ölü gibi duran nöbetçilerin bakışları altında yavaşça yere çökerlerdi. Lastik borulardan sürekli akan suyla güverteyi, subayların kemikleri gibi beyaz olan güverteyi tuğla sürterek ovarlardı. Diz kapakları sıyrıla sıyrıla çalışırlarken, tuğlanın, suyun sesine sık, sinirli solumaları karışırdı. Sonra, yedi kırk beşte toplan borusu çalar, sıra olurlardı. Yedi elli beşte nöbetçiler yerlerini alır ve arkasından silahlanmış subaylar yukarı çıkar, orta güvertede dizilirlerdi. En son olarak komutan boy gösterir, ve kısa kısa raporlar kabul ederdi. Yedi elli dokuzda, birdenbire, «Bandıra ve forsu çekmek için hazır ol!» komutu işitilirdi.

Komut verilir verilmez herkes put kesilirdi. Sakin ve renksiz denizde, renksiz göğün altında bir dakikalık bir sessizlik olurdu. Tam sekizde, bütün gemilerde çan sesi duyulur ve her çan çifter çifter dört kere vurduktan sonra şu komutlar işitilirdi:

«Bandıra çek!»

«Fors çek!»

«Nöbetçiler, selam dur!»

Borazan selam borusu çalar, saçları üç numaradan geçirilmiş başlar birdenbire açılırdı.

Yeni bir gün başlıyordu.

Bahriyelilere, siyasi eylemlerinden yargılanıp giydikleri cezadan eksilecek yeni bir gün. Grazyaştiy Baltık Filosunun yüzer hapisanesiydi. Günün başlamasıyla herkes, her zamanki yerini alır, eski boyayı kazımaya başlar, sonra da orayı yeniden boyardı. Günler geçer, günler gelir, kazıma boyama işi albaştan edilirdi arasız atlamasız... Çavuşlar, bunak general havasında, sağ elleri tabancada sol elde düdük, dolaşıp dururlardı. Tek gözlü, çopur lostromo, siyasi mahkumlara, bıldırdan bu yıla hiç değiştirmeden şu sözleri geveleyip dururdu:

«İşte kardeşçikler, siz bugün, yararlı bir meslek olan boyacılığı öğreniyorsunuz. Bu nasıl bir meslektir? Boyacılık, geminin gövdesine ya da başka yerlerine bezir ya da boya sürmek becerisine denir. Gözlerime bakın, alçaklar! Devam edelim!.. İşte siz, kutsal ve sevgili geminizi çürümekten, rutubetten, havanın zararlı etkilerinden korumak için boyuyorsunuz. Şişşt, arkadaki bıyıklı, gözünü kırpma! Birinci kural şudur: Boyacılık yapabilmek için her şeyden önce boya ve fırça gerekli. İşte bu gördüğünüz fırçadır; orta büyüklükte bir fırça... Buna da boya derler. On yıldır bunu öğrenemediniz mi?.. Keh keh keh... Siz, kardeşçikler, kendinize yararlı olabilmek için boyacılığı öğrenmelisiniz. Görüyorsunuz ki sizinle çok ilgileniyorum. Sağ olduğum sürece benden yararlanmaya bakın. Demir, iki türlü boyanır: Önce eski, yanık boya kazınır ve boyanacak yer macunlandıktan sonra boyanır; ya da eski boyayı kazıdıktan sonra macun çekmeden doğrudan doğruya boya sürülür. Komünistler sizi! Sünger taşı, tuğla ve kumla her gün kazıyorsunuz da, öğrenmediniz mi daha! Haaa... Boyayı acele etmeden, düzgün bir biçimde sürmek gerek. Vaktiniz bol, daha uzun yıllar sürecek buradaki hizmetiniz. Hem de gözünüzü açın, boya damlamasın üzerinize. Devlet malı bu sırtınızdakiler... Ee, haydi, allah işinizi rasgetirsin.»

Bu, pazarsız, bayramsız, tatilsiz sürüp giden kazıma boyama sırasında fırçanın sesine diş gıcırtıları karışırdı. Yüreklerde kin, bileklerde kin, fırçalar işler, boya ince bir tabaka halinde gemiyi renklendirirdi. Kin ama, sınıf kiniydi, bunun için sabırlıydılar.

Günde bir kez ve ancak iş vaktinden sonra birbirleriyle konuşmalarına izin verilirdi. Şevketli ve merhametli imparator hazretleri tarafından onaylanan bir kanunla siyasi mahkumlara otuz dakika birbirleriyle konuşma hakkı tanınmıştı. Ön güverteye çıkıp fitil tarafına giderler ve orada bu demokratik haklarını kullanmaları için verilen izinle konuşurlardı.

«Mihayla, bugün hava güzel.»

«Evet güzel.»

«Hiç rüzgar yok.»

«Hiç yok.»

«Güneş ortalığı yakıyor, hava ağır.»

«Evet.»

İşte buydu bütün konuşulan. Daha ne olsun. Subaylar, onların yanıbaşlarında dururlardı. Casus göz ve kulaklar her şeyi, en ufak bir fısıltıyı ya da işareti bile görür ve işitirdi. Bu yüzden konuşmak gereksizleşiyordu. Mahkumlar, konuşma haklarını kullanmak yerine hüzünle suya bakarlardı. Daha birçok yıl boyunca bu suyun tatlı serinliğini tenlerinde duyamayacaklardı. Ellerini suya değdirme yasağı, gemide onlar için yaratılmış çeşitli işkencelerden biriydi. Suyun üstünde suya hasret bırakılıyorlardı.

Bu yüzer işkence evinin işkencecilerinin başı, komutan, güvertesinde aşağı yukarı dolaşır, bir yandan tilki gözlerini kısarak mahkumları gözlerdi. Mahkumları, hep yılgın, bezgin görmek ister ama, istediğini göremeyince tepesi atardı. Bu, aslında korku kaynağını kurumuş görmek isteğiydi. Yorgun da olsalar, hüzünlü de olsalar, başeğmez duruşlarından huylanıyor, az düşününce korkudan titriyordu. Nitekim, 1917'de, değil silah, devrimci marş sesleri duyar duymaz korkup saklandığı helâda can verdi. Ama henüz patron o idi, ve korku duyduğu güce gözdağı vermek için adamlarını çağırırdı.

«Yüzbaşı, bu mahkumların keyfi yerinde gibi. Bak şuna, gülümsüyor. Şu uzun boylu...»

«Evet komutanım.»

«Teğmen»

«Buyur komutanım.»

«Borazan toplanma borusu çalsın.»

Boru çalar, herkes put kesilirdi. Gözler kaygıyla açılır, kinle koyulaşırdı. Ortalığı derin bir sessizlik kaplardı.

Geminin direğine tırmanıp inmek cezası verildiği belliydi artık.

«Direğin tepesine kadar ve geriye... marş marş! Bir... ki... üç...»

Mahkumlar bir yukarı bir aşağı hızla çıkıp inmeye başlarlardı. Bu hıza uyamayanlar geri kalır, tırmanmaları ya da inmeleri güçleşirdi. Daha da kötüsü, arkadaşları onların parmaklarını ezmemek, sıkıştırmamak için kendi canlarını tehlikeye sokarlardı. Bazıları ip merdivenden düşer, yerde kan içinde kalırdı.

«İleri... Koş... Çabuk, koş!»

Yürekler öfkeyle çarpar, göğüsler gerilirdi. Kinli bakışlar can almaya hazır mermiler gibi ürkütücü bir hal alırdı.

Tam o an durdurulurdu işkence. «Yatakhaneye», komutu verilirdi. Üzerlerine kapı kilitlendikten sonra onlar da rahat nefes alırdı, mahkumlar da. El ayakları sıyrılmış mahkumlar yalnız kalmanın sevinciyle acılarını, öfkelerini dindirirlerdi.

Oysa en etkili işkence değildi bu. Hiç bir filoda bilinmeyen bir başka yöntem daha uygulanırdı. Hiç rüzgar esmediği bir sırada, bir kayık sessizce suya indirilirdi. Komutan, küreklerin ve yelkenin alınmasını buyururdu. Sonra, «Hareket!» komutu işitilirdi.

Geminin bordasına dizilmiş subayların bakışları altında, mahkumlar, başlarına verilen başçavuşun komutuna uyarak, vücut hareketleriyle kayığı yürütmeye çabalarlardı.

Dehşet yolculuğuydu bunun adı. Ama bir gün yolda, mahkumlar hep birden gözlerini başçavuşa diktiler. Altı çift göz, on iki süngü gibi başçavuşa saplandı. O taş yürekli başçavuş, daha kendisine tek söz edilmeden mum gibi eridi üniformasının içinde. Nitekim, ona hiç bir şey söylemeden, kayıktan iki tahta çıkararak kürek gibi kullanmaya başladılar ve biraz dinlenmek için, bunca yıldan sonra ilk defa dinlenmek için denize fazla açıldılar. Sonra, kolları paçaları sıvayıp el ve ayaklarını suya, Baltık Denizi'nin serin suyuna daldırdılar.

Kayık geri döndüğü zaman, başçavuş, «Komutanım, her şey yolunda,» diye rapor verdi.

Mahkumlar güvertedeydiler. Aralarında dolaşan subaylara selam vermeden duruyorlardı. Ama bu yeni bir tavır değildi; onlar hiç bir vakit selam vermemişlerdi subaylara. Subaylar bu görülmedik küstahlığa istemeseler de katlanıyorlardı. Bir iki kez, mahkumların bu geleneğine dokunmayı denemişler, ama fazla üstüne gidememişlerdi. İşin nereye varabileceğini kestirip onları selam vermeye zorlamadılar bir daha.

Hava sakindi. Mahkumlar, gözlerini kaydırıp ufka bakıyorlardı. Hepsi de yirmi iki, yirmi üç, yirmi beş yaşlarında gençlerdi. Yerlerinde mıhlanmış gibi duruyorlardı.

Kronştad-Leningrad, 1930

ANKARA SANAT TİYATROSUNUN 1975 - 76 OYUN DİZİSİ AÇIKLANDI

İstanbul ve İzmir turnelerinde sergilediği ANA oyunu büyük ilgi gören AST, 8 Kasım'dan başlayarak Ankara'da yeni mevsimi yine aynı oyunla açtı.

AST, yeni sezon bildirisinde oyun dizisini anti-emperyalist anti-faşist oyunlardan oluşturacağını belirtmişti. Bu amaçla seçilen oyunlardan ilki Sevgi Soysal'ın Hedda Zinner'den çevirdiği DİMİTROF. Oyunda, Hitler faşizminin Alman işçi sınıfı hareketini ezmek için tezgahladığı Reichstag yangını ve bu yangına ilişkin Leipzig duruşmalarında dünya devrimci hareketinin büyük önderlerinden Dimitrof'un gerçekte faşizmi yargılayan ünlü savunması işleniyor.

6 Aralık'ta sergilenmeye başlanacak olan oyunun grup yönetmenliğini Rana Cabbar, dekor ve kostümünü Vecdi Sayar yapıyor. Oyunda bütün AST çalışanları görev alıyorlar.

Dizinin ikinci oyunu, Yunan halkının askerî faşist diktatörlüğe karşı yürüttüğü özgürlük mücadelesinin öyküsü olan ÖLÜMSÜZ. Vassili Vassilikos'un aynı adlı romanı AST çalışanları tarafından oyunlaştırıldı.

Bunların yanı sıra, AST çalışanlarının Brecht'ten uyarladıkları EKMEK KİME PİŞECEK? ve KOMÜN GÜNLERİ de bu mevsimin oyunlarından.

AST çalışanları, bütün bu oyunlar üzerinde uzun bir süreden beri çalışmaktaydılar.

Öte yandan ÇOCUK TİYATROSU bölümünün çalışmaları da sürüyor. Gösteriler Aralık ayı sonunda başlayacak.

Dostlar,

Benim direnişim de 1940'lardan beri gelmektedir. O devre ait yazdığım bir şiiri gönderiyorum. Saygılar.

(Z. Turgay Anadol)

DİRENİŞ **ZİHNİ TURGAY ANADOL**

Kan kusarken bile sizleri düşünüyorum dostlarım

Kan kusarken bile...
Hiç bir zaman düşmedim melânkoliye.
Avurtlarım çökük,
Avuçlarım boş midemin üstünde,
Bir kerre bile kaldırmadım
Ellerimi gökyüzüne.

(Ankara hapishanesi, 1945)

OLAYLAR – GÖRÜŞLER – HABERLER

YASAK

Geçtiğimiz ay içerisinde gösterilen «YASAK» ilgiyle izlendi.

Ali Habib Özgentürk bu kısa filmine «Seydişehir»de çalışan işçilerin hayat hikâyesini konu almış.

Özgentürk gibi devrimci sinemacıların çoğalması emperyalizmin yoz kültürüne karşı «devrimci kültür Cephesi»ni daha da güçlendirecektir. Onun «Politika» gazetesine verdiği demecin bir bölümünü ilginç olması ve önemli bir meseleye eğilmesi açısından sütunlarımıza alıyor ve biz de bu görüşlere katılıyoruz:

«Düşüncelerin, inançların, doğruların, aşkların parça parça edildiği günlerde yaşıyoruz. Sinemanın en pespaye, en çirkef dönemi yaşanıyor belki de. (Bir yandan eşeklerin düzüştüğü filmler çekiliyor, bir yandan bir zamanlar saygıdeğer ürünler vermiş olan yönetmenler televizyonun fanatik gericisi Yücel Çakmaklı ile işbirliği yapıyor, bir yandan da Türkiye sinemasının en namuslu kavgacısı Yılmaz Güney hâlâ mapuslarda tutuluyor. Anadolu'da da savcılar eşekli filmlere izin verirken, Güney Film'in ürünlerine kitap toplar gibi el koymaktadırlar). Yani iş berbat bir durumdadır. Bizde sinemanın devrimci düşünceyle tanınması çok yenidir. Daha bu işin alfabesi yaşanmaktadır. Şimdi kırk yılın sinemacısı Lütfü Akad'la konuşsanız, televizyona yaptığı Ömer Seyfettin filmlerinin nasıl devrimci hem de bilimsel olduklarını ileri sürer. Belki de gerçekten o filmlerin faşist düşünceyi temellendirmeye yardımcı olduklarını bilmemektedir. Şansımız var ki, kötü yapıldığı için seyirci o filmleri sevmemiştir. Özetle sinema Türkiye'de, okuma yazma öğrenmeye yeni başlıyor. Ama ufukta sinemanın genç, dinamik, namuslu unsurları görünmeye başlamıştır. Ve bunlar Yeşilçam'da hayat bulmak için mücadele vereceklerdir. Sinemada bu mücadeleyi vermek isteyenler zengin bir mirasın sahibi değiller. Sinemanın bir üslup, bir dil işi olduğu yeni yeni kavranılmıştır. Yıllar boyu belli kalıplarla, klişelerle binlerce Film yapılmıştır. Şurada kendi kişiliğiyle filmlere damgasını vurmuş kaç yönetmen sayabilirsiniz. Yeşilçam'ın ustaları diye adlandırılanlar, artık düzenle iyice uzlaşmış, düşünceleriyle, sanatlarıyla birlikte ihtiyar olmuşlardır. Bütün bunlara rağmen Yeşilçam'a karşı mücadele, gene Yeşilçam içinde verilmelidir.»

LİCE YARDIMLARININ İÇYÜZÜ

Lice'li mahalle ve köy muhtarları «Lice yardımları» adı altında yapılan yardımların içyüzünü açıklayan ve âcil ihtiyaçlarını belirten bir bildiri yayınladılar. Bildiride şunlar söylenmektedir:

6.9.1975 günü Lice ve çevresinde meydana gelen depremde büyük çapta mal ve can kaybı olduğu gerek Türkiye ve gerekse dünya kamu oyunca bilinmektedir.

Türkiye yayın ve basın organlarında bu güne dek gerçeklerle ilişkisi olmayan haberler yayınlanmaktadır. Şöyleki, basın ve yayın organları Lice ve

çevresine yardımların zamanında yapıldığına dair kamu oyunu yanıltıcı haberler vermektedirler. Oysaki Şimdiye dek yapılan yardımlar birkaç bin çadır (5 bin çadıra daha ihtiyaç) vardır) birkaç bin battaniye ve bununla beraber eskimiş yırtık giyecek maddeleri ile bozulmuş yiyecek maddeleri (A.B.D. süttozu ve konserveler) dışında yardım yapılmamıştır. Bizler Lice'li felaketzedeler olarak bu büyük felâketten sonra hükümetin acil sorunlarımız üzerine ivedilikle eğilmelerini ve aşağıda yazılı isteklerimizi biran evvel yerine getirmelerini istiyoruz.

— Gediz depremindeki can ve mal kaybı Lice ve çevresinde meydana gelen depreme nazaran çok az olmasına rağmen Gediz'deki deprem felaketzedelerine aile başına 75 er bin lira para yardımı yapıldığı halde Lice'deki deprem felaketzedelerine 5 kuruş dahi yardım yapılmamıştır. Lice'deki arazinin dağlık ve verimsiz oluşunu göz önünde bulundurarak halka acilen para yardımının yapılması.

— Lice ve çevresinde yapılan konutların resmi açıklamalara göre bu yıl tamamlanamayacağı buna göre Lice'deki sert iklim şartlarının göz önüne alınarak kış gelmeden halkın yerleşiminin temin edilmesi,

— Lice ve çevresinde depremden geride kalan işsizlerin Lice'deki konut yapım inşaatında çalıştırılmaları (Müteahitleri işçileri Lice dışından getirip çalıştırmaktadırlar.)

— Lice'li Lise ve dengi okul mezunlarına üniversitelerde kontenjan tanınması,

— Lice'li ilk ve ortaokul mezunları, ara sınıfların parasız yatılı mesleki okullara yerleştirilmesi,

— Lice'li vatandaşların Ziraat Bankasındaki borçlarının uzun vade için ertelenmesi,

— Askerlik çağına gelen Lice'li gençlerin askerliğe alınmalarının en az iki yıl ertelenmesi,

— Liceli olup evi olmayan kiracılara konut verilmesi,

A. KADİR, «DÜNYA HALK VE DEMOKRASİ ŞİİRLERİ»NİN İKİNCİ CİLDİNİ YAYINLADI

A. Kadir usta, zaman alan, derin bilgi, sabırlı emek isteyen işlerin şairi olduğunu kaç kez tanıtladı. Altı yedi yıldır da «Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri»ne çalışıyor. Bütün dünya şairlerini dünya görüşünün eleğinden geçirip, insanlığın onur kitaplığında biraraya getiriyor. Bu antolojinin birinci cildi 1973' de yayımlanmıştı. Kavgada düşmüş, kavgayı yüceltmiş nice şair tanıdık ondan. Ne yazık daha önce adını bile duymamıştık bu şairlerin. Kitaplığımızın, kafamızın büyük eksiğiydi bu. A. Kadir usta, bizim olan, bizden gür sesleri iletti bize. Mintanının yakasıyla uğraşan şairlere bir tokat, «Ben bizden olan bütün insanların dostu» diyen şairlere bir dost eli gibi koydu kitabını. Geçtiğimiz ayda da bu dev antolojinin ikinci cildini yayımladı. Bu cildin hazırlanışında A. Kadir ustanın çalışmasına Şerif Hulûsi, Asım Bezirci, Alâattin Bilgi, Selâhattin Yıldırım, Asım Tanış, Eray Canberk, Yeşim Salman, Mahir Şaul ve Afşar Timuçin de katılmışlardır. İkinci cilt beş bölümdür. İngiliz şiiri, Alman şiiri, Çek ve Slovak şiiri, Macar şiiri ve İtalyan şiirini kapsıyor.

RIFAT ILGAZ, KİTAPLARINI YAYINLAMAK ÜZERE YENİDEN SIRAYA KOYUYOR

Rıfat Ilgaz, küçük burjuva aydın çevrelerince inkâr edilmek istenen, ama gücünden çekinildiği için yarım ağızla anılan bir ustadır. Şiirin, mizahın, kavganın ustası. «Aydın mısın» şiiriyle kaypak küçük burjuva kesimlere dersini vermiş; «Bir Sınavsa» şiiriyle proletaryanın meşalesini yükseltmiştir. Şimdilerde, sosyal mizahın önemli örnekleri olan kitaplarını yeniden sıraya koyuyor. E Yayınlarında bir dizi halinde yayımlanacak.

METİN İLKİN'İN HİKÂYELERİNİ GELECEK SAYIMIZDAN BAŞLAYARAK YAYIMLAYACAĞIZ

Metin İlkin'in proleter devrimci duyarlığını yansıtan hikâyelerini gelecek sayımızdan başlayarak yayımlayacağız. Metin İlkin'in Nöbet adlı kitabı üzerine yazdığı bir yazıda Suphi Kenan Demirci şöyle demişti: «Emekçi yığınların sorunlarını sergilemeyi, giderek bu sorunların çözümlenmesi için sapılması gereken yola ışık düşmeyi amaçlayan bir yazar olan Metin İlkin'in, sözcülüğünü ettiği yığınların yoksulluğu pahasına varlıklarını sürdüren tabakalar tarafından, çeşitli yol ve yöntemlerle susturulmaya çalışılacağı bir gerçek. Bu durumun bir yansısı olarak kimilerince açık açık hedef alınan İlkin, devrimcilik kisvesi altında devrimci sanatı hançerlemeye çalışanlar tarafından ise değişik bir yöntemle, suskunluğun bir silah olarak kullanılmasıyla çabalarından vazgeçirilmeye çalışılmaktadır. Ne ki, emekçi halkın gönüldeşi ve onların yaratıcılığına inanmış bir insan olan Metin İlkin, çabalarını elyordamıyla değil de, bilinçli bir biçimde sürdürdüğü için, bu tür susuşlara aldırmamakta, «devrimci sabrı» sonuna kadar kullanarak yoluna devam etmektedir.»

AST ÇALIŞANLARI VE MERAL NİRON «EN İYİ OYUNCU» ÖDÜLÜNÜ REDDETTİ

Ankara Sanatseverler Derneği'nin AST çalışanı Meral Niron'a verdiği yılın kadın oyun-

cusu ödülü, Meral Niron ve AST çalışanları tarafından reddedilmiştir. Meral Niron ve AST çalışanları ödülün red gerekçesini şöyle açıklamışlardır:

«Ödülü reddetmemizin temel nedeni bu derneğin, hakim sınıfların ve onların iktidarlarının sanatından yana olan genel tutumudur. Bu genel tutum içinde, dernek yöneticileri burjuva sanatı ve sanatçısından yana bir çizgi izlerken zaman zaman da devrimci tiyatro içinde değerlendirmelere gitmişlerdir. Bunun, seçici kurul içindeki bazı demokrat unsurların varlığından doğduğu açıktır. Fakat bu durum, Ankara Sanatseverler Derneği'nin yönetici kesiminin, genelde hakim sınıflara dayanan politikasını örtemez. Özellikle 12 Mart faşizmi sırasında dernek yöneticileri uzlaşma yoluna sapıp, «Bulandırılmış sanat» sloganı ile unutulmaz hatalara düşmüşlerdir. Dernek yöneticileri dün olduğu gibi bugün de devrimci ve karşıdevrimci unsurları aynı potada eriterek güya barışçı açıdan bir dengeleme siyaseti izlemektedirler. Bu nedenle, bu genel tavra aldanarak ödüllenmeyi kabul etmenin olanağı yoktur. Dileğimiz, dernek içindeki bu demokrat unsurların da kişilik ve çalışmalarını bu oyunlara alet etmemeleridir.»

«Bugün oynanmakta olan, ama 22 nisanda MC iktidarınca yasaklanan ve halen yargılanması sürmekte olan ANA oyunumuzun halkımız önündeki saygın yeri bu ödüllenmeyi reddetmemizi gerektiriyor. Hatırlanacağı üzere Ankara Sanatseverler Derneği, ANA oyununun yasaklanması sırasında, tüm demokrat ve ilerici kuruluşlar bu olayı kınarken en ufak bir tepki göstermemiştir. Bugün ise ANA rolünü oynayan Meral Niron'u ödüllendirmeye kalkıyor. Kimin kime ödülüdür bu? Kaldı ki, devrimci sanatın ve sanatçının ödüllendirilmesi, burjuvazi ve sanatına karşı yürütülen mücadele içinde gerçek değerini bulacaktır.»

FİKRET OTYAM 8.NCİ SERGİSİNİ AÇTI

Fikret Otyam sekizinci sergisini geçtiğimiz ay Ankara'da Alman Kültür Merkezinde açmıştır. «Beritan Aşiretinin Dilekçesi» ismini taşıyan sergide ayrıca Otyam ilk kez yağlı boya resimlerini de sergilemektedir. Sergide bulunan resimlerin isimleri şöyledir: «Beritanlı Kadın, Kağnılı Kadın, Haranlı Kadın, Pempeli Sıpa, Nakışlı Duvar ve Umudumuz Acavit.»

Politika Gazetesi'nden

DARÜŞŞAFAKA OLAYLARI

Darüşşafaka Lisesinde olaylar okul açıldığı günden beri devam etmektedir. Faşist iktidardan güç alan okul idaresi, devrimci öğrencileri çeşitli bahanelerle okuldan uzaklaştırmakta, sokaklara atmakta ve üzerlerine polis yollamaktadır.

Öğrenciler faşist baskılara son verilmesini istemektedirler. Bunun yanında; 1 — Okuldan uzaklaştırılan arkadaşlarının geri alınması, atılmaların durdurulması, 2 — Okulda «karma eğitimin tam olarak uygulanması, kız erkek ayrımına son verilmesi, 3 — Öğrenci yönetim kurulunun okul yönetiminde söz sahibi olması, okul disiplin kurulunda oy hakkına sahip öğrenci temsilcisinin bulunması ve okula polis çağrılmamasıdır. Fakat okul idaresi öğrencilerin bu demokratik isteklerini hâlâ gözönüne almamakta, yatakhanede gürültü yapan öğrencileri bile polis çağırmakla tehdit etmektedir.

YAYIN HABERLERİ DERGİSİNİN MAYIS SAYISI İNCELENMEK ÜZERE BİLİRKİŞİYE HAVALE EDİLDİ

Yayın Haberleri dergisinin Mayıs 1975 sayısında yer alan, Kültür Üzerine (Yalçın Alan), Ekonomik Büyüme ve Tekelci Kapitalizm (Mehmet Arıcan), Fuçik Yaşıyor (Ahmet Nergis) yazılarında TCK. nın 141, 142, 311, 312 maddeleri ile, ayrıca meri mevzuat hükümlerine aykırılık yapılıp yapılmadığının incelenmesi için İstanbul C. Savcılığı Basın Bürosu (1975/428 Hz.) dergiyi bilirkişiye havale etmiş ve rapor istemiştir.

İRAN ŞAHI GEÇEN AY ÜLKEMİZE GELDİ

Emperyalizmin en sadık kölesi ve emir kulu olan Şah geçen ay ülkemize geldi.

Devrimciler üzerinde terör ve baskının doruk noktasına ulaştığı Şah'ın ülkesinde bugün 50 bin dolaylarında siyasi tutuklu zındanlarda tutulmakta ve her yıl yüzlerce devrimci de işkence altında ya da kurşuna dizilerek katledilmektedir. Faşist yönetimi korumak üzere 60 binden fazla ajan ve 3 milyon muhbir görev almış durumdadır.

Fakat bütün bu baskılara ve faşist uygulamalara rağmen İran'da devrimci güçlerin mücadelesi her geçen gün biraz daha gelişerek yeni boyutlara ulaşmakta, her geçen gün Şah Yönetiminin faşist niteliği kitleler tarafından daha iyi anlaşılmaktadır.

SORUŞTURMA

(Baştarafı 19. Sayfada)

leri düşünün. O zaman sanat olmayacak mı? Olacaksa ne ile ilgilenecek?

———oOo———

ŞANAR YURDATAPAN

1 — HAYIR... Nedenlerini iki ana noktada toplayabiliriz:

1 — Egemen güçlerin engellemesi.

a) Kendi yaptığı kanunlarla: Fikir suçu kavramı, ceza kanununun faşist maddeleri, kitap toplatma, yakma, tiyatrolara yapılan baskılar (ve kanun dışı engellemeler), sinemada devamedegelen sansür, müzikte tek kitle yayın aracı olan radyo ve televizyonda açık ve gizli sansür... Bütün bunlar, egemen güçlerin, sanat ve edebiyatın halk yığınlarıyla canlı ilişkiler kurmasını önce kendi yaptığı antidemokratik kanunlar yoluyla engelemeye çalışmasının, herkesçe bilinen örnekleridir.

b) Su yollarının tutulması ve ekonomik güçle engelleme: Sanat ve edebiyat eserlerinin halka ulaştırılmasında bütün köprü başları, tabii ki yine egemen güçlerin kontrolündedir. Kitapların basımı ve yayımı, tiyatroların çalışma koşulları, müzisyenlerin eserlerini plak haline getirebilmeleri, konser ve sahne çalışmalarıyla halka seslerini duyurabilmeleri v.s.. tüm yollar sonunda ekonomik olanaklarla sınırlıdır. Bu su yollarını kontrolünde tutan sermaye, elinden geldiğince devrimci eserlere ve sanatçılara yolu tıkamakta veya tıkadığı yolu aralayabilmek için özden sapmasını istemektedir. Aynı tıkama, emekçi kitlelerin çocuklarına sanat ve edebiyat yollarının, daha temel eğitim kademesinde tıkalı olmasıyla başka bir biçim kazanır.

2 — Sanatçıların yanılgıları. (Bu yanılgılar öncelikle küçük burjuva kökenli sanatçılarımızda kendini göstermekle birlikte, emekçi kökenli sanatçılarımızı da etkilemektedir az veya çok...)

a) Dilde yabancılaşma: **Arapça-öztürkçe - batı dilerinden** etkilenme çatışması, sonunda sanatçılarımızı «Halkın anlamadığı bir dille» konuşma ve yazma açmazına itmiştir.

b) Bilimde yabancılaşma: Halkın benimsediği biçimlerden ya «Sanat değeri yok» görüşüyle uzaklaşılmış, ya da tam tersi, sanatı «Düz söylemeden» ayıran, ona çok daha geniş yaygınlık gücü veren estetik değeri bir kenara itilerek «Kuru slogan haykırma» halinde anlaşılmıştır.

c) Sanatçılar arası «Öze ilişkin tartışma» da zaman zaman tartışma olmaktan çıkmış, her sanatçı kendinden başka herkesi, kendininkinden başka her yapıtı «Özü saptırmaya uğraşan» «Yozlaşmış», «Burjuva kuyrukçusu» veya eldeki diğer hazır damgalarla damgalar olmuştur. (Özünün doğruluğunda birleşilen bir eser hatırlayamıyorum, bunca yıldır verilen eserlerin tümü mü yanlıştı?)

2 — Birinci cevapta belirttiğim engeller yıkılmalı, geriletilmeli... Bu çaba zaman alacaktır kuşkusuz. Onun için, bir yandan yıkmaya, geriletmeye uğraşırken, bir yandan da karşı güçlerin kendi çelişkilerini doğru değerlendirip yararlanmalıyız. Onlar, kendi sahalarında bile güçsüzdürler. Biz ise, hangi sahada olursak olalım, halka ulaştıracağımız doğrulardan alırız gücümüzü... «Şimdi durup bekleyeyim, engeller kalkınca istediğim eserleri verebilirim» denmemelidir. Koşullar ne olursa olsun, halkla bütünleşmenin yollarını bulabiliriz. Örneğin, Yılmaz Güney, yapıtlarını Yeşilçam koşulları içinde vermiştir, sansüre rağmen, defalarca özgürlüğü engellendiği halde vermiştir. Herbirimiz kendi dalımızda Güney örneğini tekrarlayabiliriz. Hepsi aynı anda ve birlikte yürütülmesi gereken çabaları kısaca sıralayayım:

1 — Egemen güçlere karşı:

a) Antidemokratik kanunlara ve bunu bile aşan kanunsuz engelemelere karşı mücadele ederek bunları kaldırmak veya işlemez hale getirmek, sansüre karşı her yolla direnmek,

b) Basım, yayın, yapım ve dağıtım ilişkilerinde egemen sınıfların tuttukları köprü başlarına karşı bir ekonomik güç yaratmak için birleşirken, bir yandan da bu sistemin iç çelişkilerinden, özellikle «kâr» güdüsünden yararlana-

rak gedikler açmak ve eserleri halka ulaştırmak. (Kapitalist yapımcı veya işletmeci, Yılmaz Güney'in fikrine karşı da olsa filmini yapmak için can atar, çünkü para kazanacaktır. Onun içinde bulunduğu ikilemi doğru değerlendiren sanatçı belki bir limitte kendi kendini sansürlemek zorunluğunu duyacaktır ama bundan duyabileceği üzüntüyü sakın kendini suçlamaya kadar vardırmasın. Kendi dalım olan hafif müzikte, dış görünüşüyle çok ılımlı sayabileceğimiz bazı parçaların milyonlarca kişiye sevdirilince onları nasıl olumlu etkilediğini defalarca gördüm. Oysa gerçeği açık sloganlarla haykıran parçaları biz söylüyor, biz dinliyoruz...)

2 — Kendi yanılgılarımıza karşı:

a) Sanatçı HALKIN KONUŞTUĞU DİLDE yazmalı, söylemeli... İlericilik adına «Gardrop Atatürkçüsü» haline gelmekten dikkatle kaçınmalı.

b) Emekçi halkın benimsiyegeldiği veya beğenisi değiştikçe gitgide benimsediği biçimleri dikkatle izlemeli... Filanca biçime «Âdi, sanat değeri yok», falanca biçime «Yoz, küçük burjuva» vb. damgalarını vurmamalı. Bu damgalar, ancak ÖZ'e vurulabilir. Biçimin kendisi veya onu anlatım yolumuz, iyi kullanıldığı vakit bizim silahımızdır. (Nasıl ki iyi kullandıkları vakit karşımızdaki güçlerin silahı oluyorlar...)

c) ÖZ'e ilişkin tartışmalarımız, hele fraksiyon çatışmaları, karşımızda duran sorunların büyüklüğü yanında ayrıntının ayrıntısıdırlar. Geniş görüşlü, hatta gereğinden «bir kol boyu öte» hoşgörülü olmalıyız... Birbirimiz ve görüşlerimiz hakkında keskin yargılarda bulunmak ne kadar kolaysa, bu koşullarda geniş halk yığınlarını olumlu yönde etkileyebilecek sanat eserleri verebilmek, tıkalı yolları açmak da o kadar güç. Karşımızdaki demir kapıyı tek tek hiçbirimizin açamayacağını nasıl biliyorsak, en zayıf noktasına hep-birlikte yüklendiğimizde toplam gücümüze dayanamayacağını da aynı kesinlikle biliyoruz. O halde neden oturup da, kapı açıldıktan sonra neler yapılacağı hakkında birbirimizi yiyelim, bu noktada anlaşamadığımız kişilere küsüp sırtımızı dönelim, biz bir köşede oturalım, kapı da kapalı kalsın yüzümüze?...

———oOo———

TAHİR ABACI

1 — Ülkemizde devrimci sanat ve edebiyatın geniş halk yığınlarıyla kurabildiği ilişkilerin yeterli olduğu söylenemez. Kuşkusuz bunun başta gelen nedeni geneldir ve ülkemizin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumla açıklanabilir. Sanat ve edebiyatı halk yığınlarına iletecek araçların egemen sınıflarca kontrol altında tutulması ve bu araçlarla halka çıkarlarını yansıtmayan gerici, yoz bir sanat ve edebiyatın iletilmesi bir yana, en önemlisi, halk yığınlarının genel kültür ve eğitim düzeylerinin çok düşük oluşu (çok düşük tutuluşu) bu genel nedenin ortaya çıkmasında başlıca etkendir. Özel nedenlerin başında ise, halk yığınlarına devrimci bilinci götürme mücadelesi veren kadroların genellikle sanat ve edebiyata gereken önemi vermemeleri, bu alanı hafifseme eğilim taşımalarıdır. Oysa devrimci mücadelenin ekonomik-demokratik, politik ve ideolojik yönleriyle bir bütün olduğunu unutmamak gerekir. Tabii, bu arada devrimci tutumu benimseyen sanatçılar da çeşitli etkilerin altında, kitlelerle bağ kurmakta güçlük çekiyorlar, sanatlarını yığınlara seslenebilecek bir açıklıkta ve estetik sağlamlıkta ortaya koyamıyorlar. Genel nedenin kesin çözümünün devrim sorununa bağlı olduğu ortada. Özel nedenlerin ise, kadroların ve sanatçıların yaptıkları işin bilincine varmaları halinde ortadan kalkabileceğine inanıyorum.

2 — Sanat ve edebiyatı «kitlelere yön veren» bir şey olarak görmekle ona taşıyamayacağından fazla bir yükün yüklendiğini, buna karşılık onu «egemen sınıflara karşı yüreklendiren» bir şey olarak görmekle de esas görevinin sadece bir yönünün ortaya konduğunu sanıyorum. Bilindiği gibi kitlelere yön vermek, doğru bir politika uygulayan öncü kadro örgütlerinin, partilerin işidir. Sanat ve edebiyattan tek başına kitlelere yön vermesini bekleyemeyiz. Bu görev, devrimci mücadelenin

bütününe düşer, ideolojik mücadelenin belirli bir parçasına değil. Buna karşılık sanat ve edebiyat kitleleri egemen sınıflara karşı yüreklendiren bir araç olmaktan da daha fazla bir şeydır. Aksi halde egemen sınıfların ortadan kalktığı ya da egemen sınıfın proletarya olduğu bir top lumda sanata hiç de gerek kalmazdı. Hayata ve dünyaya ait maddi gerçekliği değiştirme mücadelesi veren insanlara (belli sosyal sınıflara mensup insanlara) hayat'n en geniş, en zengin o.anaklarını taşır devrimci (günümüzde sosyalist gerçekçi) sanat ve edebiyat. Bu olanak taşıma işlemi, kuşkusuz gerçekliğin değiştirilmesine karşı koyan egemen sınıflarla mücadeleyi de içerir, belli yer ve zaman dahilinde. Sanat ve edeb'yatı, kitlelerin mücadelesine katkıda bulunan ve gerçek liği değiştirme mücadelesi veren sosyal sınıf insanlarına hayatın zengin olanaklarını taşıyan bir silah haline getirebilmek için, onun, çağımızın gerçekliğine uygun bir düzeyde ele alınması, yani sosyalist gerçekçi sanatın ilkeleri ışığında değerlendirilmesi gerekir. Bu sanat'n teorik ilkelerini tarihi maddecilik ve diyalektik maddecilik geniş ölçüde ortaya koyar. Uygulamada ise geleceği de içinde barındıran gerçekliğin doğru bir tasvirini yapmak, gerçekliği değiştirme mücadelesi veren kitlelerin çıkarlarını yansıtmak ve onlara seslenmenin en etkili yollarını bulmak, halkların kültür mirasından en yaratıcı ve özümleyici biçimde yararlanmak ülkelerin yer ve zaman şartlarını gözden kaçırmamak gibi ilkeler sıralanabilir. Bu ilkelerin ışığında, hem egemen sınıfların gerici sanatlarıyla, hem de ilkel, şematik, propagandacı bir düzeyde beliren «sol»» sözde sanatlarla mücadele etmek gerekir. Halkın kültür düzeyi düşük gerekçesiyle işçiler için, köylüler için daha ilkel, basit bir sanat yaratmak gibi bir ikilem asla savunulamaz. «İşçiler herkes için edebiyata herkesten fazla lâyıktır» der Lenin. Devrimci öz bir bütündür ve bu öz ancak ilkel olmayan bir biçim içinde aktarılabilir. Bu söylediklerimiz «sanatın genel düzeyini halkın kültür düzeyiyle birlikte yükseltmek» ilkesiyle çelişmez, o ilkeyi bütünler. Benim düşüncelerim kısaca bunlardır.

Özgürlük için
Direniş
AYLIK DEVRİMCİ SANAT VE POLİTİKA DERGİSİ

